

הכנס הארצי הרביעי של תכניות המגדר בישראל

המכללה האקדמית תל-חי

חברת תקצירים

מושב פתיחה

יו"ר: חנה ספרן, אשה לאשה מרכז פמיניסטי חיפה

ד"ר חנה ספרן היתה ממקימות האגודה ללימודים פמיניסטיים וחקר המגדר מפני שהמזל האיר לה פנים וזכתה לכתוב עבודת דוקטורט על הפמיניזם בארץ בשנות ה-20 וה-70; עבודה שגם התפרסמה בספר "לא רוצות להיות נחמדות". בשנים שבהן כתבה את הדוקטורט באוני' חיפה היתה גם רכזת החטיבה ללימודי האשה (יחד עם פרופ' דבי ברנשטיין, ראש החטיבה) והתחילה לחקור את הנושא של לימודי נשים בארץ. חנה הגיעה לאקדמיה אחרי שנים של עבודה בארגון הפמיניסטי אשה לאשה ופעילות אינטנסיבית בקל"ף (קהילה לסבית פמיניסטית), בתנועות נשים לשלום במיוחד בנשים בשחור ובקואליציות נשים לשלום. היא לימדה בחטיבה ללימודי האשה בחיפה עד שזרקו אותה משם ובמקביל במכללת עמק יזרעאל ובשלוחה של אוני' לסלי בנתניה - בשתי תכניות שנסגרו מאז. כיום היא פעילה במרכז המחקר הפמיניסטי באשה לאשה ובמיוחד בבנייתם של ארכיון וספרייה פמיניסטים.

ייצור ידע פמיניסטי באקדמיה בראי העבר והווה של לימודי מגדר בישראל (ובעולם),

שרי אהרוני, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

ההרצאה תעסוק באתגרים הנוכחים העומדים בפני תכניות ללימודי מגדר בישראל משלוש נקודות מבט. ראשית, אציג מגמות כלליות: תהליכי התרחבות, מיסוד וטרנספורמציה של תכניות לתארים אקדמיים בישראל מאז שנות השמונים בהתבסס על נתונים שנאספו לשם הקמת מאגר המידע "מנגנונים לקידום נשים, פמיניזם ושוויון מגדרי בישראל 1970-2018" שעתיד להיפתח לציבור במהלך 2019. שנית, אתייחס לסוגיות עקרוניות הנוגעות לאפשרות של ייצור ידע פמיניסטי באקדמיה ניאוליברלית ואתמקד בקושי שבמסירת ידע בין-דורי ומצטלב במצב של העדר משאבים ורעיונות. שלישית, אנסה לקשור בין האתגרים המקומיים הללו להופעה של תגובת-נגד ללימודי מגדר במדינות אחרות ולקמפיין המתגבר בעולם נגד "אידיאולוגיית המגדר". בסיכום הדברים אבקש לומר כמה מילים על מרחבים חוץ אקדמיים שבהם נוצר ומועבר ידע פמיניסטי. דרך המקרה של "צעדת השרמוטות" אדגים כיצד רגש דרמטי הינו משאב פוליטי יקר ערך המסייע לגייס, לבנות ולקיים ארגונים ומוסדות פמיניסטיים.

ד"ר שרי אהרוני היא מרצה וחוקרת בתכנית ללימודי מגדר באוניברסיטת בן גוריון בנגב. מחקרה עוסקים במגדר, פמיניזם ויחסים בינלאומיים תוך התמקדות בביטחון ובהשפעות הסכסוך הישראלי-פלסטיני על מעמדן של נשים ובהשתתפות של נשים ישראליות בשיחות שלום, בארגונים בלתי

ממשלתיים ובפעילות אזרחית לשלום. ד"ר אהרונני פעילה לקידום זכויות הנשים בישראל והיא אחת המייסדות של מרכז המחקר והארכיון הפמיניסטי בחיפה. היא היתה שותפה לניסוח תיקון מס. 4 ל"חוק שיווי מעמד האשה" (2005) ונטלה חלק ביוזמות מגוונות ליישום החלטה 1325 בישראל.

ייצור ידע פמיניסטי באקדמיה: הזדמנויות ואתגרים מבפנים ומחוץ,

תגריד יחיא-יונס, אוניברסיטת תל אביב

ההרצאה תעסוק במושג "ידע פמיניסטי", ואפשרויות לייצורו באקדמיה תוך כדי התייחסות לאתגרים, להזדמנויות ולחסמים שהאקדמיה וגורמים מחוצה לה מציבים לייצור ידע זה. אתמקד בייצור ידע פמיניסטי על החברה הפלסטינית על ידי חוקרות וחוקרים מהקהילה פלסטיניות/ים ועל ידי חוקרות וחוקרים שאינן משתייכים לקהילה זו. אטען כי עיקר ההזדמנויות אך גם האתגרים והחסמים הם מבניים באופיים והם תלויים (1) באופי האקדמיה כמקום לייצור ידע בכלל, קל וחומר ידע פמיניסטי. (2) בשיוך של החברה הפלסטינית הילידית לדרום הגלובלי ובו זמנית למיקומה במדינת ישראל המשייכת את עצמה לצפון הגלובלי; (3) ביחסים המבניים בין רוב הגמוני באקדמיה למיעוט ילידי; (4) ביחסי הגומלין בין אקטיביזם לאקדמיה; ו- (5) בקשרים בין חוקרות/ים פלסטיניות בתוך מדינת ישראל ומחוצה לה, ובינן לבין חוקרות יהודיות-ישראליות ואחרות. בנוסף אציג גם גורמים תרבותיים שמיצרים אתגרים ובו זמנים מיצרים הזדמנויות לייצור ידע פמיניסטי בחברה זאת.

דר' תגריד יחיא-יונס היא סוציולוגית פוליטית. היא סיימה את לימודיה לתואר ראשון ושני בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים בהצטיינות ואת הדוקטורט בחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה מאוניברסיטת תל-אביב גם כן בהצטיינות. במחקר הדוקטורט היא חקרה את צמתי המפגש בין זרות, מגדר ופוליטיקה בחברה הפלסטינית בישראל. זכתה ב: The British Academy Post-doc' Fellowship ועשתה פוסט-דוקטורט באנגליה. תחומי המחקר ההוראה והכתיבה העיקריים של יחיא-יונס הם סוציולוגיה של שייכות וזרות, מגדר ופוליטיקה, מגדר ומרחב, ההיסטוריה של תנועות הנשים ותיאוריות פמיניסטיות במזרח התיכון, קבוצות אתניות, ושיטות מחקר איכותניות. היא לימדה באוניברסיטאות ובמוסדות שונים להשכלה גבוהה בארץ. מלמדת באוניברסיטת תל אביב בתוכנית ללימודי מגדר ובתוכנית לתואר שני במחקר התרבות.

מושב 1א': השלכותיה המתמשכות של ההגירה: מגדר, אתניות, לאומיות, מרחב

יו"ר: סיגל נגר-רון, המכללה האקדמית ספיר
ד"ר סיגל נגר-רון היא סוציולוגית החוקרת הצטלבויות של מגדר, מעמד, אתניות ומרחב בישראל. עבודתה הנוכחית עוסקת בתעסוקת נשים מקבוצות אתניות שונות ומסלולי חינוך שונים בעיריות הפיתוח בנגב. חברת סגל במכללה האקדמית ספיר, וממקימות הפורום הפמיניסטי במכללה.

נשים פוסט-סובייטיות בהגירה,

יוליה שבצ'נקו, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

השיח הפוליטי, הציבורי והמחקרי אודות האוכלוסייה הפוסט-סובייטית בישראל נוטה למסגר קבוצה חברתית זו כאוכלוסייה משכילה, אשכנזית, ממעמד בינוני, הממוקמת בערים המרכזיות. בניגוד לתפיסה זו, אבקש להציב עמדה הפורמת את המבט החיצוני בכל הנוגע לחקר פוסט-סובייטים, תוך שימת דגש על פריזמה המתייחסת לאוכלוסייה זו כחלק בלתי נפרד מהפסיפס של החברה הישראלית ומנתחת את המתרחש בשוליים (הרחבים) בקרב אוכלוסייה זו. שוליים אלו, בין היתר, כוללים נשים פוסט-סובייטיות וכן, פוסט-סובייטים החיים בפריפריות בחברה הישראלית – קבוצות אשר המחקר האקדמי עד כה מיעט לעסוק בהן. במוקד המחקר שלי עומדות נשים פוסט-סובייטיות מדור ראשון, דור 1.5 ודור שני להגירה החיות בנגב. הן מועסקות בעבודות צווארון כחול וורוד, ובתפקידים שאינם דורשים מיומנות. באמצעות שילוב בין העמדה המחקרית הפוסט-סובייטית וגישת ההצטלבויות (Intersectionality) – שתי גישות תיאורטיות המתייחסות לריבוי של מסלולי חיים, לשונות (מבנית ופרטיקולרית) ולחוויות חיים בתנועה – אתייחס לחוויות החיים של הנשים במציאות הניאו-ליברלית הייחודית בנגב, לצדן של קבוצות חברתיות שוליות נוספות אותן פוגשות נשים אלו בחיי היומיום. המחקר נשען על מתודה אוטואתנוגרפית המחולקת לשני צירים: אוטואתנוגרפיה משפחתית ואוטואתנוגרפיה תעסוקתית. מתודה זו לוקחת בחשבון את החוקרת כאישה הממוקמת בצירים שונים בתוך האינטראקציות בעבודת השדה ושיש לה גישה למידע ולמשמעויות בגוף ראשון. ההבנה של המשמעויות בגוף ראשון – אליה אני מתייחסת בעקבות (1983) Moraga כ-"Theory in the flesh" – מאפשרת לפרק את המבט החיצוני הבוחן נשים פוסט-סובייטיות ולהעמיק את החקירה בקבוצה חברתית זו, תוך לקיחה בחשבון כי ההגירה של נשים אלו לחברה הישראלית מהווה ציר אחד מיני רבים הממקמים אותן בתצורות שונות על פני הרצף הנע בין הגמוניה לשוליים בחברה הישראלית.

יוליה שבצ'נקו היא דוקטורנטית במכונים לחקר המדבר ע"ש יעקב בלאושטיין באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. עבודת הדוקטורט מתמקדת בנשים פוסט-סובייטיות המועסקות בעבודות צווארון כחול וורוד במרחבי הנגב. באמצעות שילוב של מתודולוגיות סוציולוגיות ואנתרופולוגיות, המחקר בוחן את הצטלבותם של צירים מגדריים, מעמדיים, אתנו-לאומיים ודתיים בחייהן של נשים פוסט-סובייטיות בפריפריה הישראלית בתוך שוק העבודה ואל מול אוכלוסיות שוליות בפריפריה. סיימה תואר שני בהצטיינות במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. המחקר עסק באופן

שבו מוסגרה תנועת הצדק החברתי במהלך שנת 2011 על ידי שחקנים מדינתיים, אמצעי התקשורת ושחקנים מהחברה האזרחית. מלמדת במכללה האקדמית ספיר במחלקות ללימודים רב-תחומיים ועבודה סוציאלית, ובמכינה קדם אקדמית במכללת רופין.

פרקטיקות של סלקציה במרחב – "ההגירה החדשה",

רעות ריינה בנדריהם, המכללה האקדמית ספיר

השיח המחקרי בדבר הגירה לרוב עוסק במונחים של מעבר או תנועה בין מרחבים המופרדים בגבולות פוליטיים, מדיניים וגאוגרפים. הסיבות להגירה חוץ מדינתית מתייחסות לגורמי פליטה (למשל, מלחמות בארצות המוצא, עוני וכדומה) או גורמי דחיפה (חיפוש אחר איכות חיים גבוהה יותר). קיימת התייחסות מחקרית מועטה להגירה פנים מדינתית. מעברים בתוך מדינת לאוס אינם נתפסים במונחים של הגירה על אף שלעיתים, גורמי הדחיפה או הפליטה מאזורים מסוימים עלולים להיות זהים לגורמי הפליטה או הדחיפה בין מדינות לאוס. בהרצאה זו אבקש לעסוק בפרקטיקות של התיישבות המייצרות מנגנוני סלקציה של הגירה במרחב. באמצעות מקרה הבוחן של התיישבות יזמית במצפה רמון, אראה את האופן בו התיישבות בעיירה של יזמים כלכליים ויזמים מוסריים, מייצרים למעשה מנגנון סלקטיבי הפולט אוכלוסיות ותיקות מתוך העיירה. הטענה המרכזית הינה כי באמצעות פרקטיקות של התיישבות והדתה, נוצר מנגנון סלקטיבי שמאפשר להכניס קבוצות השותפות לאידאולוגיה תיאולוגית וקפיטליסטית להתיישבות בעיירה, בעוד שאלו שאינם שותפים לה נפלטם לשולי המרחב העירוני או מחוץ לו. אחד הצירים המרכזיים דרכם ההגירה הפנימית מתרחשת הוא הציר המגדרי. בעוד שהגברים מבטאים את התפיסות והאידאולוגיות הרחבות של הגרעין התורני, הנשים המהגרות מייצרות את הפרקטיקה הלכה למעשה. כתוצאה מכך, מעשה הסלקציה נעשה באמצעות פרקטיקות של תירבות בתחומי חינוך, רווחה והתיישבות על ידי נשות הגרעין התורני בעיירה אשר מחנכות את הנשים המקומיות המשתייכות למעמד סוציו-אקונומי נמוך. לפרקטיקה של נשות הגרעין התורני המהגר ישנן שתי משמעויות מרכזיות: ראשית, עבור האוכלוסייה המהגרת, פרקטיקה זו משקפת את חלוקת העבודה המגדרית המסורתית במסגרתה גברים הם נשאי הידע והרוח בעוד שהנשים הן אלו המיישמות את הרעיונות והאידאלים הגבריים. שנית, מהלך ההגירה הפנימי המתואר במחקרי חושף כי התופעות המתרחשות בהגירה בינלאומית קיימות גם בהגירה פנימית בתוך הטריטוריה הלאומית בישראל מבחינה מגדרית, מעמדית ומרחבית.

ד"ר רעות ריינה בנדריהם עוסקת באנתרופולוגיה של המרחב. המחקר שלה משלב בין נושאים של תכנון, התיישבות ומירחוב המדינה. מחקר זה התבסס על עבודה אתנוגרפית במצפה רמון שתיעדה את הקשרים בין קבוצות אתנו-מעמדיות שונות תוך התמקדות בתהליכי ג'נטריפיקציה, נישול וקיימות כחלק מתהליכי התיישבות ומירחוב המדינה. רעות ריינה בנדריהם מרצה במכללת ספיר ובאוניברסיטה הפתוחה, מלמדת אנתרופולוגיה של התיישבות, סוציולוגיה ומגדר ואנתרופולוגיה של המדינה.

"הגירה אל העולם האחר": חוויית חייהן של נשים יהודיות שנישאו לגברים ערבים,

אליס גאיה, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

במדינות רבות בעולם נהוג דפוס מגורים פטרילוקלי בו נשים עוזבות את החיים במשפחת המוצא שלהן לאחר הנישואין ומהגרות אל ביתן ומשפחתן הבעל. בשל הנוהג להינשא באופן אנדוגמי, כלומר בנישואים פנים חברתיים, נשים אלו אינן חוות טלטלה תרבותית. אך מה קורה כאשר דפוס הנישואין הוא אקסוגמי? אקסוגמיה מובילה לכך שהנשים הנישאות מחוץ לחברת המקור שלהן צריכות ללמוד מחדש כיצד להתנהל בחברה זרה. הנשים לומדות ובו בעת מאתגרות את מערכת הנורמות והכללים החברתיים הנהוגים בקהילה אליה היגרו מתוקף נישואיהן. עבודת הדוקטורט שלי עוסקת בחוויית החיים של משפחות מעורבות יהודיות וערביות בישראל, ומתמקדת בעיקר בבחינת תפיסות של זהות ולאומיות. המסגרת התיאורטית של המחקר מעוגנת בכתיבה של פמיניזם פוסט-קולוניאלי ביקורתי ולכן, בבחינת חייהן של המשפחות המעורבות אני שמה דגש על שילובים של זוגיות מעורבת לא רק בין דתית ולאומית, אלא גם אתנית, מעמדית ומגדרית. בהרצאה זו אני מבקשת להציג את חוויית ההגירה של נשים יהודיות שהיגרו אל ליבה של החברה הערבית בישראל, אלו הן חלק מהנשים היהודיות שבחרו בנישואים אקסוגמיים ונישאו לגברים ערבים (מוסלמים ונוצרים). חוויית הגירה זו מציגה את המורכבות של החברה הישראלית, את החלוקה הדיכוטומית בין יהודים לערבים למרות הרבדים השונים המרכיבים כל אחת מהקטגוריות החברתיות. חוויית החיים של הנשים שאותן אני מציגה היא חוויה של הגירה בין קטגוריה חברתית אחת לאחרת, הן עוברות את גבול החברתי המבדיל בין יהודי לערבי. ביטוייה של ההגירה הם מרחביים, אולם לממד המרחבי מתווספת הגירה במובנה החברתי כאשר הנשים לומדות להתנהל בחברה חדשה. הן לומדות את השפה הערבית, קוד התנהגות חדש ומנהגים אחרים. חוויית הגירה זו למעשה מאתגרת את התפיסה הרווחת הרואה בהגירה אקט של מעבר גבול מדיני. במחקר הנוכחי מתרחשת הגירה פנימית בין קטגוריה חברתית אחת לשנייה.

אליס גאיה סיימה תואר ראשון בהצטיינות במדעי החברה והרוח באוניברסיטה הפתוחה. תואר שני בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל אביב. את עבודת התזה שלה כתבה על הבניית זהות בתהליכי הגירה. במהלך התואר השני זכתה בפרס על מצוינות אקדמית. אליס נמצאת בימים אלו בעיצומה של עבודת הדוקטורט באוניברסיטת בן גוריון. עבודתה עוסקת בתפיסות של זהות בקרב משפחות מעורבות בישראל.

מאבקים שמגיעים מהשוליים - מגדר הגירה והתנגדות,

חלי בוזחיש ששון, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

הטון הדומיננטי של מחקרים הנשענים על מסגרות ניתוח פוסט-קולוניאליות בישראל, נוטה פעמים רבות לבטא פרספקטיבה גברית המשתיקה את הקול וההתנסות של נשים בכלל ושל נשים החיות בשוליים החברתיים, בעוני ובדיכוי מרובה בפרט. לצד אלו, הספרות שעוסקת במאבקים בחברה הישראלית ממעיטה להתייחס למאבקים המבטאים הצטלבות של מגדר, מעמד ואתניות. המחקר עליו מבוססת ההרצאה מבקש לבדוק את אסטרטגיות ההתנגדות והמאבק של נשים החיות בשוליות מרובה המגלמות תצורות שונות ומורכבות של התנגדות להגמוניה ולמנגנוני כוח חברתיים, באמצעות

מחאות קולקטיביות המתקיימות לצד פעולות של התנגדות יום יומיות, שהמופעים שלהם נעים בצורה היברידית בין הספרה הפרטית לספרה הציבורית. ההרצאה תעמיד במרכז את החוויות, הידע וההתנסות של נשים מזרחיות שהינן דור שני ושלישי להגירה, החיות בדיכוי מרובה שהוא תוצר של ההיסטוריה האישית, המשפחתית והלאומית שלהן. במסגרת ההרצאה אבקש לדון באופנים שבהם הנשים מנהלות משא ומתן – פנימי וחיצוני – ביחס לצירי זהותן, אל מול קבוצות מאבק ושיח אחרות, כמו גם אל מול המדינה ומוסדותיה. אדגים כיצד הנשים פורמות ואורגות במקביל הגדרות חברתיות דומיננטיות, מתריסות ומאתגרות אותן, וכיצד הן נעות בצורה היברידית בין הספרה הפרטית לציבורית ומאתגרות בגופן את הקטגוריה המזרחית המהגרת. המחקר נשען על מסגרת מושגית פמיניסטית ופוסט קולוניאלית תוך שימוש מתודולוגי באתנוגרפיה מיליטנטית, החותרות תחת התפיסה הקלאסית של אתנוגרפיה 'מבחוץ' ושואפות להליך מחקרי שבו המעורבות של החוקרת תהיה אקטיבית אך בו בזמן רפלקסיבית. במסגרת עבודת השדה הפכתי לפעילה בזירות המאבק השונות תוך הפיכת הגוף שלי לחלק מהמרחב הנחקר, וביצירת תנועה מתמדת בין היותי פעילה השותפה למאבקים לבין היותי חוקרת המתעדת ומנתחת את הזירה מבפנים ומבחוץ.

חלי בוזחיש ששון היא דוקטורנטית במכונים לחקר המדבר על שם בלאושטיין באוניברסיטת בן גוריון בנגב. חוקרת מחאות המגיעות מהשוליים, הצטלבות של מגדר, מעמד, אתניות וזהות בחברה הישראלית. עבודת הדוקטורט מבקשת לבדוק את אסטרטגיות ההתנגדות והמאבק של נשים החיות בשוליות מרובה המגלמות תצורות שונות ומורכבות של התנגדות להגמוניה ולמנגנוני כוח חברתיים, באמצעות מחאות קולקטיביות המתקיימות לצד פעולות של התנגדות יום יומיות, שהמופעים שלהם נעים בצורה היברידית בין הספרה הפרטית לספרה הציבורית. מוסמכת בעבודה סוציאלית בהצטיינות יתרה מאוניברסיטת בן גוריון. עבודת התזה שלה עסקה בתפיסות של נשים החיות בעוני ושל עובדות סוציאליות ביחס לבעיה החברתית של חוסר ביטחון תזונתי. את התואר הראשון סיימה בהצטיינות יתרה במכללה האקדמית אשקלון. מרצה במחלקות לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בן גוריון, במכללת ספיר ובמכללת אשקלון.

מושב 1ב': למתוח את הגוף

יו"ר: עדי מורנו, אוניברסיטת תל אביב

עדי מורנו היא פוסט-דוקטורנטית בחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל אביב ויו"ר שותפה בקהילת מחקר קוויר/להט"ב באגודה הסוציולוגית הישראלית. תחומי המחקר הם אי-שוויון מגדרי, זהויות להט"ב בעידן הניאו-ליברלי ויחסי הגומלין בין טכנולוגיה וחברה בשדה רפואת עזר לפריון.

גוף במעבר: ספורט פנאי, מגדר ו'מקום' בקרב פלסטיניות אזרחיות ישראל, סוזי בין דורי, אוניברסיטת תל אביב

המחקר עוסק בהשתתפות הגוברת של נשים פלסטיניות אזרחיות ישראל בספורט פנאי ומבוסס על התפיסה המושרשת מאז ימי יוון הקלאסית ועד העת החדשה, כי הספורט הוא מבע של סדר חברתי וזירה לפענוח יחסים פוליטיים, חברתיים ותרבותיים. תרבות פנאי נדונה לרוב במונחים ליברלים של 'בחירה' המניחה סובייקט אוטונומי לבחור מתוך מערך של אפשרויות ולפעול על פי בחירותיו. בהתאמה, מכוננת הרטוריקה הנאו-ליברלית זירה זו כזירה שהיא לכאורה זירה של "בחירה" ואינדיבידואליזם, "טיפוח העצמי הנאו-ליברלי" ו"צרכנות בורגנית". אלא שהמופעים השונים ומורכבות המרחבים בהם בוחרות הנשים הפלסטיניות לקיים את ספורט הפנאי שלהן מאתגרים הנחות יסוד אלו, ומאירים זירה זו כזירה פוליטית שמשקפים בה יחסי כוח אתנו-לאומיים, מגדריים ומעמדיים. קריאה ביקורתית של זירת הפנאי כזירת הצטלבויות של מגדר, אתניות, לאומיות ומעמד מאפשרת לבחון מופעים של אי שוויון, אפליה, סימון ו'האחרה' כמו גם התנגדות והתמודדות עימם ככאלו המתקיימים בעילות דווקא במרחב הלא-פורמלי והלא-מאורגן במדיניות דוגמת תרבות הפנאי. החידה במוקד המחקר מבקשת להבין מתוך נקודת מוצא פנומנולוגית של חוויה והתנסות: כיצד שאלות של 'בחירה סובייקטיבית' מתקיימות בזירת ספורט הפנאי נוכח החסמים המבניים, הסימבוליים והחברתיים במציאות חיים מורכבת שבה פועלים במקביל נרטיבי-על המבנים דיאלקטיקה אישית ופוליטית דוגמת מודרניות ומסורת, ליברליזם ושמרנות, זהות לאומית ותרבותית, אזרחות ומוסריות אסלאמית. מושג הבחירה עומד במרכז המחקר כ: מושא המחקר; כקטגוריה אנליטית המספקת זווית ראייה לבחינת תופעות של אינדיבידואליזם ופרויקט העצמי; כמטאפורה לאייגנסי; כפרקטיקה ביקורתית המשקפת אי שוויון אתנו-לאומי, מגדרי ומעמדי וכציר באמצעותו ניתן לעשות פרובלמטיזציה של המושגים 'גוף' ו'מקום'. מה מעצב את בחירתן של הנשים בפנאי זה, בתוך אלו הסדרים חברתיים מתארגנת ומתקיימת הבחירה וכיצד אלו משפיעים על מבנה ההזדמנויות וההתנסויות של הנשים? שאלות אלו, תוך התייחסות להקשר הסוציו-היסטורי ולתמורות הרבות שחווה החברה הפלסטינית בעשורים האחרונים, ייבחנו תוך התייחסות לאישה הפלסטינית משלושה מבטים שונים ומשלימים: כסובייקט, כסובייקט ביחס לקהילה שלה, ובמפגש של קבוצת מיעוט אתנו-לאומי עם קבוצת הרוב היהודי הדומיננטי.

סוזי בן דורי, דוקטורנטית שלב ב' במחלקה סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל אביב. עבודת התיזה שלי בתכנית ללימודי מגדר באוניברסיטת תל אביב (בהצטיינות יתרה) עסקה בקריאה ביקורתית של תפיסות חברתיות ביחס לגיל, גוף ומהלכי חיים כפי שהם באים לידי ביטוי בחוויות חיים של נשים בטווח הגילאים 40-60 בספורט הסיבולת. עבודת הדוקטורט שלי עוסקת בהשתתפות הגוברת של נשים פלסטיניות אזרחיות ישראל בזירת ספורט הפנאי, זירה שטרם זכתה לתשומת לב מחקרית. זירה זו מאפשרת דיון ראשון מסוגו בסוגיות של 'בחירה', 'גוף' ו'מקום' של קבוצת מיעוט אתנו-לאומית מתוך פרספקטיבה פמיניסטית ופוסטקולוניאלית. מפרספקטיבה זו אני מבקשת, בנוסף להשפעת אי השוויון בין המינים להאיר ולהבין גם את השפעת יחסי הכוח בין רוב למיעוט במציאות של סכסוך לאומי מתמשך. פעילה בארגונים חברתיים (תנועת אחותי, עמותת רוח נשית, אליפלט-

למען ילדי פליטים, דרכים שלובות-תיירות ערבית יהודית משותפת) ומנחה תלמידים/ות תיכון בעבודת גמר בהיקף של 5 יחידות בגרות בנושא מגדר.

"האין עבודת הבית משעשעת?" – הבניית דמות האשה במדורי הכושר משנות ה-70-40,

אראלה טהרלב בן שחר, האוניברסיטה הפתוחה

שכיבות סמיכה, כפיפות בטן ותרגילי מתיחה המופיעים במדורי הכושר של מדריכי נשים נראים כאוסף הוראות ניטראליות לשיפור ההופעה והבריאות. למעשה, מדורי כושר הם אחת הדרכים להפצת תפיסות של גוף אידיאלי ועימו דמות של אישה 'תקינה'. מעקב אחר מדורי הכושר שהתפרסמו בעיתוני נשים בישראל משנות ה-40 ועד שנות ה-70, (מ"דבר הפועלת" דרך "לאישה" ועד "את") מלמד שמדורי כושר היו מעורבים בוויכוחים היסטוריים על תפקיד האשה בישראל כמו הוויכוח על גיוס נשים לצה"ל ועל תפקידיהן בו, הדיון על השאלה אם מקומה של האשה בבית או בשוק העבודה וגם במאבק על ההגמוניה בין ההתיישבות העובדת לבורגנות העירונית. ניתוח מדורי הכושר מן השנים האלה משרטט את עלייתם וירידתם של דמויות שונות של נשים ואת האופן שבו תפיסות גוף שונות ליוו אותם – החל החל מחיילת הפלמ"ח, דרך החיילת הפקידה, הרעיה, המארחת, העירונית הצרכנית, האשה העובדת ועוד. ההרצאה חושפת את היחסים המשתנים בין מגדר, בורגנות וציונות בישראל; מגלה איך תפיסות מדעיות/פיזיולוגיות משתלבות עם תפיסות לגבי מעמד האישה ותפקידה וכן מצביעה על הדרך בה הוראות לתחזוקת וטיפול גוף מעורבות בהעברת מסרים על תפקידים ומעמדם של נשים.

אראלה טהרלב בן שחר היא עיתונאית בריאות בכירה במגזין הבריאות של ידיעות אחרונות, מנטה, שם היא כותבת על שינויים באבחונים, בתחלואה, בשימוש בתרופות ובתפיסות של תזונה. בנוסף היא דוקטורנטית במחלקה למדע, טכנולוגיה וחברה באוניברסיטת בר-אילן וכן עובדת כרכזת הוראה בתכנית למחשבה ביולוגית באוניברסיטה הפתוחה. עבודת הדוקטורט שלה בהנחית פרופסור נח עפרון ופרופסור נדב דוידוביץ' עוסקת בהיסטוריה של דיאטה וכושר בישראל, ובקשרים הדו סטריים בין משטרי גוף לאידיאולוגיה, כלכלה ופוליטיקה באופן כללי, ולמגדר בפרט.

חינוך גוף-אני: מבט פמיניסטי על החינוך הגופני של נערות,

אורנית רמתי דביר, המרכז הבינתחומי הרצליה

הפדגוגיה הביקורתית הפמיניסטית עוסקת בהתנסויות ובחוויות הייחודיות של תלמידות בבית-הספר, ומצביעה על רכיבים שונים במערכת החינוך אשר הופכים את בית-הספר למרחב מדיר ולא-שוויוני מבחינת התלמידות הלומדות בו. ואולם, בעוד שחוקרות שאימצו את הגישה הזאת בבחינתן את מערכת החינוך בישראל יישמו אותה בהקשר ללמידה הקוגניטיבית, הן הקדישו תשומת לב שולית בלבד לחינוך הגופני. החינוך הגופני בישראל, בדומה למדינות אחרות, נתפס כמסגרת שבאה להקנות כלים לניהול אורח-חיים בריא, לפתח כישורים חברתיים, להנחיל ערכים כמו כבוד הדדי והוגנות ולחזק את תפיסת המסוגלות והדימוי העצמי של כלל התלמידות והתלמידים. אולם מחקרים שנערכו במדינות שונות מאז שנות ה-80 של המאה הקודמת הראו כי תלמידות רבות נמנעות מהשתתפות

בשיעורי חינוך גופני, וגם כשהן משתתפות, חלקן מצמצמות מאוד את מעורבותן בשיעור. חלקן אף חוות את החינוך הגופני באופן שלילי והשיעורים מעוררים בהן תחושות של חולשה, סרבול וכישלון. הספרות המחקרית מתארת את מנגנוני הפיקוח והמשטור, הגלויים והסמויים, המופעלים על נערות, אך מתעלמת מהאפשרויות שבידי נערות להקשיב בשיעורים אלה לגופן ולפעול על פי איתותיו. המחקר הנוכחי ביקש למלא שני חוסרים אלו: הוא בחן לראשונה את החינוך הגופני של נערות בישראל מפרספקטיבה פמיניסטית; ודן באפשרויותיהן של נערות להקשיב בשיעורים אלה לגופן ולהתהוות בהם כסובייקט גופני. מחקר כלל תצפיות על שיעורי חינוך גופני, קבוצות מיקוד עם תלמידות, ראיונות עם מורות ועם מפקחות ומפקחים, ובחינה של מסמכי מדיניות ותוכנית לימודים. הוא נערך במסגרת התכנית ללימודי מגדר בבר-אילן כחלק מעבודת דוקטורט בהנחייתה של פרופ' אורלי בינימין; הדיסרטציה אושרה בספטמבר 2018.

ד"ר אורנית רמתי דביר היא חוקרת בתחום לימודי נערות. עוסקת במחקרה במשמעותו של הגוף בחוויות החיים של נערות בהקשר החברתי הישראלי. לצד המחקר מובילה יוזמה המשלבת ספורט ולמידה חברתית רגשית וקוגניטיבית, ומנחה צוותים חינוכיים להתאים את תהליכי ההוראה וההדרכה למגוון המיקומים של נערות; מנהלת תחום תעסוקה במרכז היישומי לפסיכולוגיה של שינוי חברתי במרכז הבינתחומי.

וונדרוומן ישראלית: נערות ישראליות נושאות ונותנות על הגדרות של נשיות חזקה והצלחה, עינת לחובר, המכללה האקדמית ספיר;
שוש דוידסון, המכללה האקדמית לחינוך גורדון;
אורנית רמתי דביר, המרכז הבינתחומי הרצליה

נערות בעולם המערבי נחשפות כיום יותר מבעבר לרעיונות פמיניסטיים; בין היתר באמצעות שיח ציבורי ער שמובילות סלבריטאיות כמו ביונסה ואחרות, שזכה לכינוי "פמיניזם סלבריטאי" (Celebrity Feminism). מגמות אלה הולידו דיון תאורטי פורה ביחס לרלוונטיות של מושגים מרכזיים כמו כוח נשי (Girl Power) ופוסטפמיניזם. בעוד שמרבית המחקר בהקשר זה עסק בניתוח תרבותי ביקורתי של השיח הפמיניסטי הסלבריטאי, מבקש המחקר הנוכחי לבחון אותו מנקודת מבטן של נערות. סוגיה זו נבחנה דרך הסרט "וונדרוומן" שהינו חלק מאותה "רוח זמן" פמיניסטית ודרך דמותה של הסלבריטאית הישראלית גיבורת הסרט גל גדות. תרומתו של מחקר זה נעוצה באפשרות הייחודית לבחון תפיסות של נשיות חזקה והצלחה נשית כהצלחות של תרבות מקומית ודימויים מן התרבות הפופולרית הגלובאלית. קולותיהן של הנערות תועדו במסגרת עשר קבוצות-מיקוד בהן השתתפו חניכות תנועת הצופים, בנות 13-15, חילוניות, ממעמד בינוני-גבוה, שמתגוררות במרכז הארץ. השיחות עם הנערות העלו שהן שמחות וגאות על הובלה נשית בסרט ועל זהותה הישראלית של הגיבורה. בניתוח גילינו כי "נשיות חזקה" והצלחה נשית עבור הנערות מקפלות בתוכן ממדים גלובאליים ולוקאליים הנמצאים בקשרי גומלין. הממדים הגלובאליים מתייחסים לערכים נאו-ליברליים פוסטפמיניסטיים שקושרים בין אחריות אישית ובחירה נכונה להצלחה, ואשר מבטאים חתירה לאוטנטיות כאידיאל למימוש עצמי. הממדים הלוקאליים מדגישים את מקומן

המרכזי של נאמנות והתמסרות בתפיסתן של נערות ישראליות את הנשיות החזקה והראויה, הן ביחס למדינה והן ביחס לעבודת האימהות. כך השאיפה לאותנטיות מתבררת כפרקטיקה סמויה המשעתקת סדר-חברתי מגדרי ודפוס לאומי שמרני של אזרחות באמצעות הבניית נשיות מצליחה.

ד"ר עינת לחובר היא חוקרת תקשורת. כמרצה וכחוקרת מקדמת ניתוח ביקורתי של המפגש בין מגדר והקשרים שונים של מדיה. נושאי המחקר שלה כוללים: הבנייה מגדרית של תהליכי הפקה של מדיה, שיחים מגדריים בחדשות המדיה, אידיאולוגיות מגדריות במדיה פופולריים ולימודי נערות ומדיה. ממקימות הפרורם הפמיניסטי במכללת ספיר.

ד"ר שוש דוידסון, מלמדת בחוג להוראת תקשורת והחוג לארגון וניהול מערכות חינוך, המכללה האקדמית לחינוך גורדון. נושאי המחקר שלה כוללים תרבויות נעורים וחקר נערות בפרט, וחקר ילדות, נעורים והורות בתרבות הצריכה.

ד"ר אורנית רמתי דביר היא חוקרת בתחום לימודי נערות. עוסקת במחקריה במשמעותו של הגוף בחוויות החיים של נערות בהקשר החברתי הישראלי. לצד המחקר מובילה יוזמה המשלבת ספורט ולמידה חברתית רגשית וקוגניטיבית, ומנחה צוותים חינוכיים להתאים את תהליכי ההוראה וההדרכה למגוון המיקומים של נערות; מנהלת תחום תעסוקה במרכז היישומי לפסיכולוגיה של שינוי חברתי במרכז הבינתחומי.

מושב 1ג': על כליו של האדון: נשים, פמיניזם ומסד

יו"ר: יעל סילבר, המכללה האקדמית תל חי

יעל אשד סילבר היא אמא של אלון. בימים אלה מתחילה לימודים באוניברסיטת תל אביב כתלמידת מחקר. בוגרת תואר שני בתכנית לניהול מלכ"רים (מוסדות ללא כוונות רווח) באוניברסיטה העברית. קיבלה את תואר ה-B.A. בפסיכולוגיה ולימודים רב תחומיים במכללה האקדמית תל-חי. ממקימות פרוייקט "אקדמיה בכיכר", יוזמה חברתית שנועדה לחזק את השותפות בין האקדמיה והקהילה ומרצה בחוג לחינוך ובחוג לעבודה סוציאלית במכללה האקדמית תל-חי.

סובייקטיביות נשית עם חיוך – נשים צעירות מבנות זהות תחת ההיגיון הניאו-ליברלי,

דלית שמחאי, המכללה האקדמית תל חי;

עמליה סער, אוניברסיטת חיפה;

עליזה לוי, אוניברסיטת חיפה

ספרות מחקרית עשירה מצביעה על האופן בו תפיסת האדם במדינות קפיטליסטיות עשירות בעידן הנוכחי מעוגנת באתוס הניאו-ליברלי. הפמיניזם מוסיף מורכבות לדיון זה ומראה כי המגדר מהווה קטגוריה אנליטית משמעותית להבנת הנושא. על סמך מחקר בקרב נשים צעירות נראה בהרצאתנו את תפיסתן לגבי הסובייקטיביות הנשית. נצטרף למחקרים קודמים בטיעון לגבי השפעת הניאו-ליברליזם על תפיסות והבניית זהות נשית עכשווית, ונוסיף את ההיבט הדורי והמקומי. ההרצאה מבוססת על

ניתוח תשובותיהן של נשים צעירות לשאלה הפתוחה – "אשה נשית היא...". הממצאים מעלים שהנשיות נתפסת בעיניהן כקשורה במראה חיזוני ובתכונות "נשיות" כמו רגשנות ונטייה לטיפול וטיפוח. היא קשורה גם בעוצמה, ידיעה ותחושת זכאות, אשר הולמים את הסובייקטיביות הניאו-ליברלית שמוכרת ממחקרים קודמים. התשובות מעלות גם שמרכיביה הרבים של הסובייקטיביות הנשית, כפי שהיא מובנית על ידן, אינם מתיישבים יחד בפשטות. בתפיסתן, שילובם נושא עימו פוטנציאל של קושי. יחד עם זאת, וזהו ממצא מעניין במיוחד, "אשה נשית" היא בעיניהן מי שיודעת להתמודד בהצלחה עם המתח האפשרי. את מה שנשות הגל השני של הפמיניזם ניסחו כנקודת מוצא למאבק פוליטי מפרשות הצעירות באופן שמשקף את מחויבותן לסנטימנט הרמוני. נסביר ממצא זה בעזרת התייחסות לברית הדיסקורסיבית שבין השיח הניאו-ליברלי, השיח התראפויטי והשיח הרוחני. נטען שברית דיסקורסיבית זו תורמת לגיבושם של תסריטים תרבותיים ששוללים עמדה לעומתית, פוליטית, כועסת ומתנגדת. עבור צעירים וצעירות בני דור ה-Y ברית דיסקורסיבית זו והתסריטים התרבותיים הנלווים לה הם מבחינת המובן מאליו, אשר מלמד על היותם יחידה דורית מבחינה סוציולוגית. לפיכך, את האופן בו בנות יחידה דורית זו מבנות את הסובייקטיביות הנשית הראויה בעיניהן נסביר לאור הבנתנו את רוח התקופה בה מתגבשת תפיסת עולמן.

ד"ר דלית שמחאי היא סוציולוגית ואנתרופולוגית. מרצה בחוג הרב תחומי ובחוג לשירותי אנוש במכללת תל חי. מחקרה עוסקים ברוחניות עכשווית, בפמיניזם ומגדר ובסצינת המוסיקה העצמאית (אינדי) בישראל. חוקרת וכותבת תוך התייחסות לתרבות פופולארית ולחברה בישראל. פרסמה ספרים על תרמילאות של ישראלים למזרח הרחוק ועל תרבות העידן החדש בישראל וכן מאמרים בכתבי עת אקדמיים מגוונים.

ד"ר עמליה סער היא אנתרופולוגית תרבותית, פרופ' חברה בחוג לאנתרופולוגיה באוניברסיטת חיפה. תחומי המחקר שלה כוללים את הפוליטיקה של המגדר בחברה הפלסטינית בישראל, הפרויקט הניאוליברלי בישראל, בטחון ומגדר, תיאוריה פמיניסטית, ויחסי דורות בפמיניזם הישראלי. מאמריה התפרסמו בכתבי עת אקדמיים שונים. ספרה *Economic Citizenship: Neoliberal Paradoxes of Empowerment* (Berghahn Books 2016) עוסק בפרדוקסים ניאוליברליים בשדה הכלכלה החברתית בישראל

ד"ר עליזה לוי היא מרצה בכירה בחוג לסוציולוגיה באוניברסיטת חיפה. היא גם חברה בועד המנהל של המרכז לחקר עוני והדרה חברתית באוניברסיטת חיפה. היא הצטרפה לאוניברסיטת חיפה לאחר סיום לימוד הדוקטורט בסוציולוגיה ב-UCLA. מחקרה עוסקים בדמוגרפיה של המשפחה, עוני ואי שיוויון ובקשר שבין מגדר, משפחה ועוני. בחמש השנים האחרונות, עליזה לוי זכתה בשני מענקי מחקר מהקרן הלאומית למדע ובמענק אחד ממשד המדע והטכנולוגיה.

תפיסת המהנהיגות של נשים פלסטיניות בישראל,

מנאל שלבי, אוניברסיטת חיפה

מטרת הרצאה זו היא לבחון כיצד נשים פלסטיניות בישראל חוות את גילן השלישי ותופסות עצמן כמודל לחיקוי עבור הדור הבא של הנשים. נשים אלה כוללות מנהיגות פוליטיות ו / או חברתיות - בין

אם אקדמיות, או לא אקדמיות, עובדות מחוץ לבית או שאינן עובדות (למשל עקרות בית). היא תבחן מגוון רחב של נושאים הקשורים למנהיגות של נשים פלסטיניות, בין השאר את הקשיים והחסמים ברמה האישית, המשפחתית והפוליטית שהשפיעו על ניסיוןן ואת האופן שבו הן תופסות את השפעתן החברתית על הדור הבא של נשים פלסטיניות. ההרצאה מבוססת על מחקר הדוקטורט שלי במהלכו ראייתי נשים בגילאי 25 עד 70 שנים ראיונות חצי מובנים. מתוך הראיונות זיהיתי את האופן שבו הן מגדירות את חווית המנהיגות ואת הדרך שבה הן מתארות את השינוי שחל בחייהן בעקבותיה. **מנאל שלבי** היא חוקרת ופעילה פמיניסטית. מייסדת ומנהלת עמותת אד'אר: הפרורם המקצועי למאבק בפשעי רצח נשים. היא דוקטורנטית בחוג לעבודה סוציאלית באוניברסיטת חיפה וחוקרת את נושא תפיסת המנהיגות בקרב נשים פלסטיניות בישראל. היא סיימה את התואר שני בלימודי מגדר בנושא " הפוליטיקה המינית של הנשים הפלסטיניות בישראל". בעברה המקצועי התמחיתה בטיפול באלימות במשפחה וניהלה קו חירום למניעת אלימות במשפחה בחיפה. היא גם סייעה ועבדה עם נשים, נערות וילדים קורבנות אלימות במשפחה בחיפה וכל אזור הצפון.

מוכשרות לטכנולוגיה? בחינה מגדרית של תהליכי הכשרה של נשים צעירות לשירות טכנולוגי בצה"ל,

אפרת כהן טואטי, האוניברסיטה העברית בירושלים

ההרצאה עוסקת בנשים צעירות שבניגוד למרבית חברותיהן בחרו להגיע להכשרה הטכנולוגית ולשרת בתפקיד טכנולוגי בצבא. השאלה המרכזית בהרצאה: מהם תהליכי המיגדור בהכשרה הטכנולוגית הצבאית? בהרצאה אראה כי הנשים והגברים שהגיעו להכשרה הצבאית התחילו בקורס ללא הבדלים מובהקים ביניהם בתוצאות מבחני הקבלה, והציונים שלהם שיקפו ניבוי דומה להצלחה בקורס. אולם גברים ונשים יצאו מהקורס נבדלים זה מזה ובפערים מובהקים, כשידם של הגברים על העליונה, דבר שמצביע על כך שלקורס יש אפקט ממגדר והשפעה מקטבת בין הגברים לנשים למרות אידיאולוגיה שוויונית ליברלית ביסוד ההכשרה. אציג את פענוח תהליכי ההבניה של הדינמיקה המגדרית בקורס התכנות. הפרקטיקות השונות שמייצרות ומשעתקות מיגדור בקורס התכנות מעוגנות מצד אחד בזירת הפעולה הטכנולוגית ומצד שני בזירה הצבאית, הנחשבות גבריות בתרבות. על בסיס ניתוח זה אני מציעה את המושג "הדרה מגדרית כפולה" (Exclusion Gender Double) ("בנוסף, בזירה שבה קיימת הדרה מגדרית כפולה מתקיימת גם שליטה גברית כפולה, כך שהאתגר להפחיתה אף גדול יותר. בהתאם לכך, נקיטת אידיאולוגיה ופרקטיקות הנשענות על תפיסה של פמיניזם ליברלי המצדד בדרישות שוות מגברים ומנשים – שלכאורה נועדו לנטרל את המגדר) (דה-מיגדור), לשלב את הנשים ולהפחית את השליטה הגברית – אינה מספיקה עקב עוצמת ההדרה. באופן פרדוקסלי ולא מכוון אידיאולוגיה ופרקטיקות אלה אף גורמות לדחיקת הנשים) (בעבודה משמש המונח "שילוב מדר – "Integration Excluding" לפיכך אני מציעה שבזירה שבה הנשים בסטטוס של הדרה מגדרית כפולה יש לנקוט פרקטיקות פרו-נשיות, שאינן ניטרליות למגדר אלא מועדפות על ידי הנשים. פרקטיקות אלה יוצרות סביבה נוחה יותר לנשים ומאפשרות את האינטגרציה שלהן להכשרה מצד

אחד, ומועדפות גם על ידי הגברים ותורמות להצלחתם מצד שני, כך שבנקיטת פרקטיקות כאלה הן הנשים והן הגברים עשויים להצליח אף יותר.
ד"ר אפרת כהן-טואטי היא בוגרת תואר ד"ר מהאוניברסיטה העברית בירושלים, שמות המנחות:
פרופ' עדנה לומסקי-פדר ופרופ' מיכל פרנקל. בעלים ומייסדת של חברת Kognita קוגניטה פתרונות ייעוץ בע"מ.

"חדר משלה" בצבא? חוויותיהן של נשים תומכות-לחימה בחדרי מלחמה קדמיים,

אילת הראל-שלו, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

נשים משרתות כיום במגוון תפקידי לחימה ותפקידים תומכי לחימה בצבאות שונים בעולם. זאת ועוד, טכנולוגיות לחימה חדשות מעבירות יותר ויותר חיילים וחיילות מהעורף אל לב לבו של שדה הקרב. חיילות הפכו להיות משתתפות משמעותיות בקרב מעצם הצבתן בחדרי מלחמה אסטרטגיים. במילותיה של אחת המרואיינות למחקר זה: "בחדר המלחמה את רואה הכל, את רואה יותר ממש שהחיילים בשטח רואים. את רואה את התמונה כולה...". אף שהחיילות הללו לא נמצאות פיזית בשדה הקרב עצמו, הן משתתפות במלחמה – הן אחראיות ל'ביטחון' ארצן ולביטחון חבריהן לנשק, וכן בכך שהן אחראיות לפגיעה ב'אחרי'. הצבתן של נשים בחדרי לחימה שממוקמים באזורי עימות, חדרי לחימה המצוידים בטכנולוגיות חדישות שמביאות את חווית אזור הלחימה אל תוכם, עשויה לערער תפיסות מסורתיות של ביטחון, לחימה ותפקידי מגדר. לפיכך, הנרטיבים של חיילות שמשרתות בחדרי לחימה שכאלה יכולים לספק הצצה רבת ערך לאופן בו 'חווים את המלחמה' ו'עושים מלחמה' במרחבי הקרב. ראיונות עם חיילות משוחררות ששירתו בחדרי מלחמה חשף נרטיבים מרובים של מלחמה, אך גם של הגנה, ביטחון וחוסר-ביטחון. מחקר זה בא להאיר על תפקידן של נשים בצבא באמצעות התבוננות בנשים שנמצאות ב'חדר משלהן' במרחב הלחימה.
ד"ר אילת הראל-שלו היא ראש התכנית לניהול וישוב סכסוכים באוניברסיטה בן-גוריון בנגב. מרצה בכירה בתכנית לניהול וישוב סכסוכים ובמחלקה לפוליטיקה וממשל. המחקרים והפרסומים שלה נמצאים בנקודות התפר שבין מדע המדינה, לימודי קונפליקט ותיאוריות פמיניסטיות ביקורתיות של לימודי ביטחון. בין תחומי המחקר שלה - פוליטיקה, חברה ומשפט בהודו המודרנית; זכויות מיעוטים; מגדר ופוליטיקה; וכן דת ופוליטיקה. בנוסף, היא עורכת סדרת מחקרים נרחבת בנושא תיאוריות פמיניסטיות וביקורתיות בלימודי ביטחון; הכוללת מחקר נרטיבי אודות חוויותיהם של חיילים וחיילות משוחררים בעקבות השירות הצבאי שלהם. פרסומיה האחרונים – כוללים את:
In: Conducting Narrative Analysis in IR. International -Bringing Women's Voices Back Gendering Conflict analysis - The case of ,Studies Review (with Shir Dapna-Tekoah).
,Minority Women and Muslim Women's Status in India. Ethnic and Racial Studies.
"Where Am I in this Story?"- Listening to Activist Women Writers. The Journal of Gender Studies.(With Yel Levi-Hazan).

מושב 2א': אמהות כמוסד, אמהות כחוויה

יו"ר: ח'יזראן חלבי - ספדי, המכללה האקדמית תל-חי
ח'יזראן חלבי – ספדי היא עובדת סוציאלית וממקימות אראם - עמותה לשירותי רווחה, ושותפה בפורום נשים דרוזיות אקדמיות עושות שינוי. היא הקימה את פרויקט המשפחתונים באיזור רמת הגולן, ניהלה את מחלקת הרווחה בשני כפרים וכיום היא עובדת במרכז לשלום ודמוקרטיה במכללת תל-חי, באוניברסיטה הפתוחה ובהנחיית קבוצות נשים חולות סרטן באגודה למלחמה בסרטן. היא גם חברה באקדמיה לשוויון.

"מחמת שלא היתה דעתה מיושבת עליה", המתת תינוקות בידי אמהותיהן בשנות בינוי האומה
(1948-1964),

נעמי לבנקרון, האוניברסיטה העברית בירושלים

אזרחותן של נשים יהודיות בשנות בינוי אומה הותנתה, כפי שטענה ניצה ברקוביץ, בתרומתן לקולקטיב, ובעיקר באימהות. הנשים בהן תעסוק ההרצאה חרגו ממנה במידה רבה: הן המיתו את ילדיהן בסמוך לאחר הלידה, או נטשו אותם באופן שסיכן את חייהם. העקבות המועטים שנשתמרו לאירועים אלה ניצבים במרכז ההרצאה, והם משמשים בסיס להתחקות אחר מערך היחסים שבין אמהות אלה, הקהילות אליהן השתייכו, והמדינה שבחנה את מעשיהן דרך הפריזמה של המשפט הפלילי. שלושה סעיפי חוק עיקריים שנכללו בפקודת החוק הפלילי - 1936 עסקו בסוגיה זו: נטישת תינוק בצורה המסכנת את חייו (184), גרימה למות התינוק על ידי האם בסמוך לאחר הלידה (226) והסתרת לידה (227). תוך שימוש במסמכים ארכיוניים, פסקי דין, דוחות משטרה וכן מאמרים שפורסמו בתקשורת היומית, תבחן זהותן של הנשים שהיו החשודות והנאשמות במעשים, כמו גם הציפיות החברתיות מהן בקהילה אליה השתייכו ומחוצה לה, והדרך בה התייחסה אליהן המדינה באמצעות מערכת האכיפה שלה. במסגרת ההרצאה אצביע על דפוסים שונים של המתת תינוקות בידי אמם, ואנסה לבחון את ההבדלים בהתייחסות מערכת אכיפת החוק ובתי המשפט לדפוסים מובחנים אלה. ההרצאה מבוססת על מחקר הנערך בשיתוף עם ד"ר אורנה אליגון-דר.

ד"ר נעמי לבנקרון היא תלמידת פוסט דוקטורט במכון לקרימינולוגיה של האוניברסיטה העברית. חוקרת ומרצה באוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת תל אביב ובמכללה האקדמית עמק יזרעאל. עבודת הדוקטורט שלה, העוסקת ברגולציה של זנות וסחר בנשים בשנות החמישים הארוכות של מדינת ישראל (1948-1965), נכתבה בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל אביב (2018). תחומי המחקר וההוראה שלה הם סחר בבני אדם, משטרה ושיטור, היסטוריה חברתית של שנות החמישים. בעבר נהלה את המחלקה המשפטית במוקד סיוע לעובדים זרים והתמקדה בעיקר בייצוג נשים שנסחרו לזנות, וכן נהלה את המרכז לחינוך משפטי קליני בבית הספר למשפטים של המכללה למנהל.

לא רק אימא של..: שקיפות, תובענות והתנגדות בקרב אמהות לצאצאים מבוגרים הסובלים מקשיים חברתיים ונפשיים,

קרן גואטה, אוניברסיטת בר-אילן

חוויתן של אימהות לצאצאים מבוגרים הסובלים מקשיים חברתיים ונפשיים נבחנת בספרות המחקר באורח חד צדדי מנקודת מבטו של ילדן. אימהות אלו נבחנות כאובייקט שכשל או כמשאב לקידום רווחתם של ילדיהן. גישה זו מאופיינת בתפיסת אימהות חד ממדית בעודה משתיקה את צרכיה של האם והופכת את חווייתה לשקופה. לעומת גישה זו, שימוש בעדשה תיאורטית מגדרית המנכיחה את חווייתה של האם כסובייקט מאפשרת לייצר תפיסה רחבה יותר, של חווית האימהות של אימהות אלו, אשר נבחנת מבעד לקונטקסט של שיחים חברתיים על אודות אימהות. בהרצאה יוצגו ממצאי שני מחקרים הנוגעים לאימהות לאסירים ולילדים הלוקים בתחלואה כפולה (שימוש לרעה בסמים והפרעה נפשית). ממצאים אלו מלמדים על שלוש תמות עיקריות משותפות לחוויתן של אימהות אלו. תימה ראשונה מתייחסת לנטל האובייקטיבי המוטל על כתפי האם בשל הטיפול הכרוך בצאצא. אימהות אלו מתארות את התובענות הרבה הכרוכה בטיפול בילדיהן המחייבת פרקטיקות אימהות ארוכות טווח המנפצות את אשליית השחרור החלקי מהדאגה והטיפול בצאצאים מבוגרים. תימה שנייה עוסקת בהיבטים "בלתי מדוברים" של אימהות כגון סלידה מהצאצא ואף ייחול למותו. בכך, מנפצות אימהות אלו, טאבו חברתי מושרש היטב, המתמקד בהיבטים חיוביים והרמוניים במלאכת האימהות ותחת זאת מציגות היבטים כאובים וקונפליקטואלים של מוסד האימהות, אשר כמעט ואינם באים לידי ביטוי בשיח החוץ אקדמי בישראל. ולבסוף, ממצאי מחקרים אלו מלמדים על האופן בו נושאות ונותנות אמהות אלו עם שיח האשמת האם באמצעות מנעד אסטרטגיות דיסקורסיביות. בתהליך דינאמי זה חל אימוץ של עמדה אקטיבית בו תחושת השוליות מהווה מקור להתנגדות לשיחים חברתיים דכאניים.

ד"ר קרן גואטה, המחלקה לקרימינולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, היא קרימינולוגית קלינית, עבדה בעבר ברשות לשיקום האסיר. ד"ר גואטה עוסקת בהיבטים מגדריים בקרימינולוגיה ובכללם היבטים מגדריים של גברים עוברי חוק, הבדלי מגדר בקורבנות בילדות בין גברים לנשים עוברי חוק וחווית האימהות של נשים עוברות חוק ושל אמהות לילדים הסובלים מקשיים חברתיים ונפשיים. בנוסף, מחקרה עוסקים בוויקטימולוגיה ובמיוחד בחקר מנגנונים של צמיחה פוסט טראומטית, התנדבות ואקטיביזם חברתי בקרב נפגעות תקיפה מינית. מחקרה הם בעלי זיקה לפיתוח שיטות ודרכי טיפול והתערבות בעוברי חוק ובנפגעי עבירה. היא פרסמה כ-20 מאמרים ופרקים בספרים, היא משמשת כמבקרת רשמית של בתי סוהר מטעם המשרד לביטחון פנים וכחברת וועדת מחקר של הרשות לשיקום האסיר.

אמהות בקונפליקט,

שירי לוינס וניצה ברקוביץ, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

מחקר זה בא לבחון כיצד חיים בצל קונפליקט מתמשך משפיעים ומעצבים את חווית היום יום של נשים החיות בפריפריה. ובאופן ספציפי יותר, באמצעות ניתוח נרטיבים של שבעה ראיונות עומק חצי

מובנים עם נשים משלושה דורות (סבתות, אמהות ובנות) המתגוררות באופקים בחנו כיצד חיים בצל הקונפליקט הישראלי-פלסטיני משפיעים ומעצבים את חוויות היום יום שלהן? וכיצד הן חוות ומפרשות את חייהן במציאות של קונפליקט? המשתתפות באות מרקע חברתי מגוון, עם הסטוריות חיים שונות ומצויות בשלבים שונים בחייהן. כולן גרות באופקים, עיר פיתוח הממוקמת בפריפריה החברתית, כלכלית וגאוגרפית של מדינת ישראל, בסמוך לאזור עימות (מהסוג של "המלחמות החדשות") בין מדינת ישראל לתנועת החמאס בעזה. ממצאי המחקר עולה כי המרואיינות מנהלות שיח כפול. מצד אחד, הן ממעיטות בקושי ובסכנה המתלווה לחייהן באופקים ומנסות לשוות להם מצג של נורמליות. ומצד שני הן מביעות דאגה ופחד מתמשך, המתקשרים בעיקר לתפקידן כאמהות. בניגוד לדימוי המצומצם והסטראוטיפי של נשים ואמהות בספרות העוסקת בחקר קונפליקטים, עבור המרואיינות, אמהות משמשת כמוטיבציה לפעולה גם במסגרת המשפחתית וגם, ואולי אף בעיקר, במרחב הציבורי. פעולה זו קוראת תגר על התפיסה השמרנית של אמהות ומציעה מודל חלופי הכולל גם את תפקיד המפרנסת ותפקיד המגינה, הקריטיים במיוחד בהקשר של חיים בפריפריה. את מרכזיות האמהות בראיונות ניתן להבין על רקע מרכזיות האמהות בבחברה ובתרבות הישראלית בכלל אך מהמחקר עולה שחיים בצל הקונפליקט מעמידים את חוויות האמהות וגם מאפשרים הרחבה והעצמה שלה. בכך מאיר המחקר את חשיבותם של היבטים מגדרים בהבנת דינמיקות של קונפליקט ומאפשר פיתוח של נרטיבים אלטרנטיביים לשיחים ההגמוניים על הקונפליקט וגם למחקר הפמיניסטי ולמחקר על אמהות הבוחן אותה במסגרת של חיים בפריפריה בצל קונפליקט.

שירי לוינס היא סטודנטית לתואר שלישי במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בן-גוריון. בוגרת תואר שני בפוליטיקה וממשל בהצטיינות יתרה מהמרכז הבינתחומי בהרצליה. עוסקת בתחום של התמרת קונפליקטים ומגדר באקדמיה ובשטח. במסגרת עיסוקה מפתחת ומלווה תוכניות להכשרת נשים ב "פוליטיקה של השלום" ו"קידום פיוס" בין קבוצות חברתיות (ביניהם בין נשים פלסטיניות לישראליות, נשים מהפריפריה ומרכז, דתיות וחילוניות ועוד) ומרצה במוסדות אקדמיים וציבוריים. שירי היא אחת מהמקימות של תנועת "נשים עושות שלום", כתבה את עקרונות התנועה והובילה את המאמצים של התנועה לקדם שיתופי פעולה בקרב קהילות שונות. שירי פיתחה יחד עם גבי שירי בר מודל עבודה עם קונפליקטים הנקרא "Mind the Conflict" המשלב מינדפולנס והתמרת סכסוכים. המודל נלמד במסגרות שונות, ביניהם במשרד החינוך ובעקבות מחקר שטח שנערך בשנה חולפת, מופיע כרגע במספר פרסומיים אקדמיים. במקביל, שירי שותפה בהובלה של פרויקט "מרחיבים אופקים" – פרויקט משולב של אוניברסיטת בן גוריון ועמותת "חוסן קהילתי אופקים", המקדם למידה וחשיבה ביקורתית בקרב פעילות חברתיות בעיר אופקים.

ניצה ברקוביץ היא ראשת המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בן-גוריון שבנגב. היא מלמדת וכותבת על גלובליזציה, מגדר, תנועות נשים על-לאומיות, זכויות אדם, פמיניזם ניאוליברליזם והחברה האזרחית. הפרויקטים הנוכחיים שלה עוסקים במערכת היחסים המורכבת שבין פמיניזם, מיגדר וניאו-ליברליזם/ניאו-ליברליזציה, כפי שהם באים לידי ביטוי במרחב הפרטי: בעבודת הטיפול במשפחה, ובאופן ספציפי יותר, בעבודת הטיפול של הסבתות. ובמרחב הציבורי, בחקר היחסים המשתנים שבין המדינה, החברה האזרחית והסקטור העיסקי כפי שהם באים לידי ביטוי בצורות

השונות של כלכלה שיתופית ובשדה הפעולה של יזמות זעירה ומימון זעיר לנשים מקבוצות מוחלשות. לאחרונה זכתה במענק ממשרד המדע לחקר יזמות זעירה של נשים חרדיות (ביחד עם לירון בהרב). היא חברת מערכת של Teaching Gender book series, Sense publishers וחברה הועד המנהל של מרכז אדוה ויו"ר הועד המנהל של אלנוהוד, העמותה לקידום ההשכלה של נשים בדואיות.

"למלא את החלל שנוצר בבטן הרכה"- הבניית משמעות לאובדן הריון או אובדן יילוד בקרב נשים יהודיות בישראל,

אסנת אלגום-מזרחי, אוניברסיטת בר-אילן

תופעת אובדן הריון מוזכרת בספרות כהפסקת הריון החלה בנסיבות שונות, בכללן- הפלה (Miscarriage), הפסקת הריון רצוי, או 'לידה שקטה' (Stillbirth) בה נולד תינוק ללא רוח חיים משבוע 22 להריון ואילך. בממד האישי אובדן זה עלול לגרום תגובות אבל ושבר בתפיסות עולם בקרב נשים החוות אותו. בממד החברתי האובדן עלול להיחשב כ'שקוף' ולא מדובר. בנוסף, בחברות רבות ובכללן החברה הישראלית, לא קיימים מנהגי אבל מוסדריים פומבית והלכתית לאובדן עובר/ יילוד שמת. לכן, נשים שחוו אובדן הריון ולידת מת, מדווחות על העדר קבלת לגיטימציה חברתית לאבלן, ופער בין תחושותיהן לבין תגובות הסביבה הנוטות להמעט מערך האירוע. על רקע סוגיות אלו, מחקר זה שם לו למטרה להתחקות אחר המשמעות אותה מעניקות נשים בישראל לחוויית אובדן הריון ויילוד, תוך בחינת ההקשרים החברתיים בהם הן חיות. אוכלוסיית המחקר כללה 21 נשים, שחוו אובדן הריון בנסיבות שונות. כלי המחקר כלל ראיון חצי מובנה. מסגרת העל המתודולוגית ששימשה להבניית שאלות המחקר נגזרת מהגישה הנרטיבית לחקר זהות ומשמעות (Niemeyer, 2001). ממצאי המחקר ממחישים את הצורך של נשים שחוו אובדן יילוד בחיפוש אחר משמעות לאירוע. הנשים מדווחות על תחושות כאב ואשמה, לצד ניפוץ תפיסות עולם בהן אחזו טרם האובדן. כמו כן, האובדן יוצר חלל אותו ממלאות הנשים באמצעות פרקטיקות ריטואלים לצורך הנצחה. בכך הנשים חותרות תחת השיח הממעט מערך האובדן, תוך הקניית משמעות אנושית לעובר כילד שמת, ולעצמן כ'אימהות ששכלו תינוק'. בנוסף, למחקר ממצאים יישומיים הנקשרים לצורך בהעלאת המודעות לתופעה, ובהתוויית מדיניות של מתן טיפול מותאם לנשים אלו, תוך הענקת לגיטימציה לאבלן ולכאבן.

אסנת אלגום - מזרחי היא דוקטורנטית מהמחלקה למגדר באוניברסיטת בר-אילן. בהכשרתה היא מטפלת משפחתית וזוגית (בוגרת תואר ראשון בפסיכולוגיה ותואר שני בייעוץ משפחתי), ומרצה בתחומי מדעי החברה ושיטות מחקר במסגרות שונות, בכללן אוני' בר-אילן. המחקר הנוכחי נכתב בהנחייתה של פרופ' סילביה פוגל- ביז'אווי מאוני' ת"א. במסגרת כתיבת המחקר הייתה שותפה לצוותי עבודה שקמו בשטח, ומטרתם היתה להעלות את המודעות לתופעת אובדן יילוד בארץ, ולנסח סטנדרטים אחידים לטיפול בנשים שחוו לידה שקטה, בבתי החולים ובקהילה.

מושב 2ב': נשים, פמיניזם וסוכנות חברתית

יו"ר: תופאחה סאבא, המכללה האקדמית תל-חי
תפאחה סאבא מנהלת את המרכז לשלום, דמוקרטיה ורוב תרבותיות במכללה האקדמית - תל חי, יועצת אקדמית לסטודנטים הערבים, מרצה וחוקרת בתחומים כמו חינוך לשלום, פדגוגיה ביקורתית ופמיניזם. בעלת תואר שני שפה ותרבות עברית, בוגרת מכון מנדל לפיתוח מנהיגות – בי"ס למנהיגות חינוכית, הנחיית קבוצות, לימודי פסיכולוגיה בודהיסטית ומיינדפולנס. עבודה במסגרות חינוך שונות – מיסודי עד תיכון, ובתפקידים שונים – הוראה, חינוך, ריכוז מקצוע, ריכוז שכבה, הקמה וניהול של מרכז מחוננים והקמה וניהול של מרכז פסג"ה. במכון ון-ליר היא עבדה על פיתוח ליבה ערכית משותפת לכלל הקבוצות בארץ ועבודה עם עיריית תל אביב – יפו על יצירת מבנים של דיאלוג יהודי ערבי וחינוך לשלום במסגרות החינוך השונות השייכות לעיר. מעורבת בהקמת קבוצות נשים מקומיות סביב קריאה פמיניסטית ודיונים/ שיחות בעקבות הקריאה על חיינו הפרטיים (בחינה איך התיאוריה/ הרומן מהדד את חיינו).

כליאה של הדרת כבוד והחוק למניעת שתלטנות קיצונית במסגרת משפחה,

אילנה קוורטין, אוניברסיטת בר-אילן

ההרצאה תעסוק במחקר דוקטורט שבמרכזו תופעה מגדרית של זוגיות פוגענית שאינה כוללת יסוד של אלימות פיזית ותציע לבחון אותה בעדשה חדשה, המשלבת בין ארבע דיסציפלינות שונות – מגדר ואלימות כלפי נשים במשפחה; משפט ויחסה של המדינה לנשים בתוך מערכות נישואין; תיאוריית הכבוד; ותחום ניהול ויישוב הסכסוכים. מטרת המחקר הייתה לשיים, למסגר ולהגדיר את התופעה על מכלול רכיביה, לזהותם ולהגדירם וכיצד ניתן למקמה בשיח האקדמי, האקטיביסטי, והפמיניסטי-משפטי, ולבסוף – להציע כיוון להסדר משפטי המתייחס אל התופעה בכללותה. במסגרת המחקר שנערך במתודולוגיה איכותנית פמיניסטית בין השנים 2013-2018 (והוגש לשיפוט באוקטובר 2018), בוצעו ראיונות עם נשים יהודיות ישראליות נשואות בראיונות עומק חצי מובנים. בין המראיינות נכללו נשים צעירות, מבוגרות, אימהות לילדים, נשים שמתגוררות בעיר או בכפר, בצפון, בדרום ובמרכז הארץ. המראיינות סיפרו בין היתר על קללות, ביזוי והשפלה מצד בן הזוג, האשמות, התעמרות יומיומית, כבילה לתפקידים מגדריים, איסורים והגבלות, דרישות מיניות והכפפה לסדר יום של ציות וריצוי. פרקטיקות אלה נטולות סימנים, אך הצטברותן לאורך זמן מהווה הצדקה להתערבות משפטית. התופעה שנחשפה, אשר הוצע לכנותה "כליאה של הדרת-כבוד", כללה שישה תחומי חיים. לאור ניתוח הראיונות והבנה מעמיקה של התופעה, נוסחה הצעת חוק: "הצעת החוק למניעת שתלטנות קיצונית במסגרת משפחה" שקובעת כי הצטברות מופעים חוזרים של ההתנהגויות המנויות בחוק, לאורך זמן ובאינטנסיביות גבוהה, תזכה בסעד מסוג פיצוי ללא הוכחת נזק ובצו הגנה. נוסח החוק שהוצע שואב השראה מהמבנה, צורת הניסוח, והאומץ להתעסק בסוגיות מורכבות, מהחוק למניעת הטרדה מינית. לצד הצעת החוק, הציע המחקר - בהשראת המודל של אזר (1978)

(לניתוח קונפליקטים חברתיים מתמשכים, ובהתבסס על תיאוריית הכבוד (קמירר, 2004) מודל תיאורטי סכמטי להתבוננות בתופעה שמתייחס לעוצמתה של התופעה על ציר הזמן. **אילנה קוורטין** אילנה בעלת תואר ראשון במשפטים ובפסיכולוגיה מהאוניברסיטה העברית, ותואר שני בניהול ויישוב סכסוכים מאוניברסיטת בן-גוריון. עבודת התזה שכתבה עסקה בטרנספורמציה של סכסוכים כשמקרה הבוחן היה הסכסוך בין ישראל לחמאס בעזה. על בסיס עבודת התזה אף פרסמה מאמרים. אילנה הגישה עבודת דוקטורט במחלקה ללימודי מגדר בבר-אילן בנושא "כליאה של הדרת כבוד: שתלטנות קיצונית כלפי נשים נשואות בישראל" שעסקה בהמשגה ושיום של סוגים שונים של התעמרות, שתלטנות קיצונית והתעללות כלפי נשים על ידי בעליהן. על בסיס שיום זה אף ניסחה הצעת חוק. במסגרת מחקר זה קיבלה אילנה את פרס נעמת למחקר וכן את מלגת שופף. אילנה נשואה ל-BG, מתגוררת בישוב הקהילתי אליאב (ישוב בהקמה המשותף לדתיים וחילונים, הממוקם בצפון הנגב) ואם לארבעה. כיום מכהנת אילנה כסמנכ"לית פיתוח משאבים וקשרי ממשל בארגון "ארץעיר", היא אקטיביסטית פמיניסטית, ומובילה שינויי חקיקה בתחומי מגדר ומשפט.

סיבות לנישואין של נשים בדואיות אקדמאיות, לגברים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה) - נקודת המבט של הנשים,

איריס מנור בנימיני, אוניברסיטת חיפה

תופעה של נישואין של נשים בדואיות אקדמאיות לגבר עם מש"ה קיימת בקהילה הבדואית בנגב. שכיחות התופעה אינה ידועה והתופעה לא נחקרה עד היום. המחקר שאני מבקשת להציג בכנס, מצטרף למעט מחקרים אשר נעשו בעולם על נישואי נשים ללא מוגבלות לאנשים עם מוגבלות. מחקרים כאלו עשויים להעמיק את הבנתנו אודות המושג של Crenshaw's הצטלבות מבנית (structural intersectionality), תוך הצגת הסברים אפשריים לתופעה המורכבת של נישואי נשים בדואיות אקדמאיות לגבר עם מש"ה. מטרת המחקר המוצע לכנס, הייתה לחשוף: איך נשים בדואיות אקדמאיות תופסות את הסיבות והמשמעות של נישואיהן לגבר בדואי עם מש"ה. במחקר נערכו ראיונות חצי מובנים עם 15 נשים בדואיות אקדמאיות אשר נישאו לגבר עם מש"ה. הראיונות נותחו באמצעות ניתוח תמטי. במחקר נמצאו שש סיבות מרכזיות שהציגו הנשים לנישואיהן, ואלו הן: גיל, משפחה ולחצים חברתיים, הגנה חברתית, כבוד, והרצון לילדים. ממצאי המחקר מציעים תובנות פנים-תרבותיות לסיבות לנישואין מנקודת המבט של הנשים. לסיבות אלו יש בסיס תרבותי וחברתי. בנוסף, ממצאי המחקר מספקים הבנה קונספטואלית יקרת ערך, אודות התופעה של נישואין של נשים בדואיות אקדמאיות לגברים עם מש"ה ואודות ההגדרה המגדרית של נשים בקהילה זו. בהרצאה אציג את: הרקע למחקר, המתודולוגיה, ממצאי המחקר והתובנות התרבותיות, החברתיות והמגדריות שהמחקר מעלה.

ד"ר איריס מנור-בנימיני עובדת באו"ם, המחקר שיוצג בכנס נערך בהיותה סגל בכיר, בחוג לחינוך מיוחד באוניברסיטת חיפה. לאיריס מנור-בנימיני מספר תחומי מחקר, אחד מתחומי המחקר המרכזיים הוא חקר המגדר בקהילות של מיעוטים. בנושא זה יש לה ארבעה פרויקטים מחקרניים מתמשכים: 1. מוגבלות, אימהות, אבהות ומגדר. 2. נישואים של נשים בקהילות של מיעוטים כמו

למשל נשים בדואיות משכילות ורווקות 3. אלימות זוגית אינטימית כך למשל נשים בדואיות נפגעות
אלימות זוגית שפנו לרופא 4. מגדר ואינטרנט.

נשארות בתמונה: המשכיות פמיניסטית בקמפיין למניעת אלימות נגד נשים בגואטמלה,

טל ניצן, האוניברסיטה העברית בירושלים

עשייה פמיניסטית, המכוונת לעירעור המציאות הקיימת וכינון עולם הוגן יותר, נשענת בין היתר על פרקטיקות של שימור, הוראה והוקרה של פעולות, פועלות, ופועלות פמיניסטיות מוקדמות יותר. מעבר לאתגר המרכזי של התמודדות מול ועם מבנים דכאניים, אתגרים נוספים קשורים בהתאמת המאבק לעולם משתנה חברתית, פוליטית וטכנולוגית, בשילוב דורות צעירים של פעילות ופעילים, ובמיסוד העשייה החותרת תחת ממסדים. בהרצאה זו, המתבססת על חומרים שאספתי במהלך מחקר הדוקטורט שלי עם הקמפיין למניעת אלימות נגד נשים בגואטמלה, אני בוחנת שאלות של שינוי מתמשך ושינוי ושימור בקמפיין הגואטמלי, כמו גם דרכים בהן מתכתבות עם פרוייקטים פמיניסטיים בישראל. ההרצאה תפתח בזרקור על סדרת תמונות פורטרט של נשים מנהיגות שנרצחו כחלק מטרור מדינתי ארוך שנים בגואטמלה ונישאו עם הצועדות ברחבי העיר ועד לכיכר המרכזית בה נערכה ההתכנסות המסכמת של המצעד ביום למניעת אלימות נגד נשים בגואטמלה. סיטי. לכאורה, המצאות תמונותיהן של מי שהועלמו ונרצחו כמתגדות שלטון אינה משרתת את הקמפיין למניעת אלימות נגד נשים בתקופה הנתפסת כימי שלום או לפחות פוסט מלחמה. מאידך, נוכחות התמונות מעידה על חשיבותן בעבור המאבק וההרצאה המוצעת משרטטת את מגוון הדרכים בהן השארת גיבורות אלו "בתמונה" מקדמת עשייה פמיניסטית הנשענת הן על שינוי מתמשך והן על שינוי ושימור. ד"ר טל ניצן מפורום סופי דיוויס לחקר סוגיות מגדר וקונפליקט, האוניברסיטה העברית בירושלים. חוקרת פמיניסטית הבוחנת סוגיות חברתיות בנושא מגדר, אלימות ושינוי חברתי מנקודת מבט מקומית, גלובלית והשוואתית. היא מתעניינת במיוחד במתח בין תיאוריה ופרקטיקה העומד במרכז שינויים חברתיים. בשנים האחרונות עסקה רבות בנושא אלימות מינית ומגדרית באוניברסיטאות בצפון אמריקה. המחקר הנוכחי שלה מפגיש שאלות בהן עסקה בעבר בנושא זכויות אדם של נשים ברמה הטרנס לאומית ובזירה הגואטמלית עם הזירה הישראלית.

"רציתי להיות כלה אבל לא אישה": נישואי צעירות כאסטרטגיה חברתית לשליטה ולאפליית

נשים,

נוזהה אלאסד אלהוזייל, המכללה האקדמית ספיר

נישואי קטינות מהווים מציאות עבור מיליוני נשים בעולם ובמיוחד בעולם המתפתח, נישואין שיש בהם פגיעה בזכויות הבסיסיות של האדם ובבריאותו. כ 60 מיליון נשים ונערות בעולם מנוצלות ונפגעות כתוצאה מנישואין אלו (Raj Boehmer, 2013). החברה הבדואית עוברת שינויים מרחקי לכת בכל תחומי החיים, שינויים, בצורת המגורים, באורח החיים ובמבנה החברתי. חלק מהשלכות תהליך זה הינו התמודדות עם השפעת המודרניזציה המערערת את הסמכות המשפחתית ופוגעת בביטחון של הצעירות. נישואי צעירות הינו תגובת נגד להתהלך ונישואי צעירות נחשב כהגנה עליהן. (אלאסד

אלהוזייל, 2012). נישואי צעירות הפכו להיות שכיחים ומקובלים בחברה הבדואית, המשפחה מודעת לצרכים המיניים של הצעירים והצעירות שבתוכה ובוחרת לאפשר זאת לפי המוסכמות החברתיות והדתיות. נישואי צעירות מהווים פתרון עבור המשפחה הבדואית וכמסגרת הנותנת הגנה לצעירה ולמשפחתה. מערך נישואים אלו, מופקד בידיהן של הנשים המבוגרות והאימהות, כאשר שינוי תפיסה מגדרית מופקד בידיהן של אימהות ונשים הן לעיתים מצליחות לחולל את השינוי אבל לרוב הן מעבירות תבניות שמשמרות את הדיכוי מבלי להיות מודעות לכך. מחקר איכותני לפי המסורת הפנומנולוגיה שנערך בקרב 40 נשים, 20 נשים צעירות שנישאו בגיל צעיר מתחת לגיל 18 ו-20 אימהות של צעירות אלו. ממצאי המחקר חושפים אסטרטגיה של העברה בין דורית של תבניות שמקבעות את הנשים הצעירות במקום שאימהותיהן לא רצו להיות בו. אמא שתומכת בבת לצאת ללמוד להתאהב ולממש את עצמה אבל כשהבת מתנגשת עם מוסכמות הקולקטיב, היא מוענשת והאם מופקדת על השמירה עליה. כמו כן ממצאי המחקר מתארים את חווית ליל הכללות בעיני הצעירות, ליל כללות שנחוה כחוויה קשה שמשליכה על חיי הזוגיות ולרוב מהווה גורם עיקרי לגירושין או לנישואי בן הזוג לאישה שניה.

ד"ר נוזהה אלאסד אלהוזייל היא מרצה בכירה בבית הספר לעבודה סוציאלית המכללה האקדמית ספיר, חוקרת איכותנית החוקרת נשים, חברות מסורתיות, עוני ובני נוער בסיכון. מאמריה פורסמו בכתבי עת בינלאומיים. ומחקריה הוצגו גם בכנסים ארציים ובינלאומיים. פעילה חברתית המקדמת שיתוף פעולה בין האקדמיה לקהילה.

מושב 3א': תשוקה ואי נחת

יו"ר: שרון סיטון עיני, מרכז קהילתי קצרין
שרון סיטון עיני היא שחקנית בימאית, בוגרת סמינר הקיבוצים ללימודי משחק. שיחקה בתיאטרון חיפה ובתיאטרון מראה. מנחת קבוצות תיאטרון קהילתי, שם ביימה הצגות כימנדרגולה' קאוויאר ועדשים ועוד.

כשהתשוקה משנה פניה: נשים מדברות על תהפוכות התשוקה במערכות יחסים ארוכות טווח, אביגל מור, המכללה האקדמית תל-חי
תשוקה מינית נשית – בעלת מאפיינים משלה או זהה לזו הגברית? אם בעבר נשים נחשבו בשגגה לא-מיניות, הרי שבעידן הנוכחי מיניותן האותנטית אינה זוכה לוולידציה מהכיוון ההפוך והן מצופות להשתוקק למין בדיוק כמו הגברים. אלא שהמציאות היא שונה. מחקרים רבים מראים כי בעוד שהתשוקה המינית הנשית דומה במידה רבה מאד לזו הגברית בתחילתם של קשרים הטרוסקסואליים, הרי שעם הזמן נפער פער מגדרי בדחף ובחשק המיני, המתאפיין בירידה חדה באלה אצל נשים, תוך תיוגה כפתולוגית (Basson, 2000; Regan & Atkins, 2006). בהרצאה זו אציג מחקר איכותני חדש העוסק בחוויה הנשית מול הירידה בתשוקה המינית הנורמטיבית במערכות יחסים

הטרוסקסואליות ארוכות טווח טובות ומספקות. ראיונות מובנים למחצה התקיימו עם 15 נשים בנות 25 ומעלה הנמצאות במערכות יחסים של שנתיים או יותר, אותן הן מגדירות כמחויבות ואוהבות. הממצאים מצביעים על כך שעבור נשים אין סתירה בין קשר מספק ואוהב לבין ירידה בתשוקה מינית ספונטנית. אלא שמאחר והנושא איננו מדובר, בין נשים לבין עצמן כמו גם בשיח הציבורי, מתעורר החשש שמדובר בבעיה. שכן נעלם מין העין שזוהי מגמה נורמטיבית משותפת ולא תופעה פתולוגית. הממצאים מראים עוד שגם אם הירידה בתשוקה אינה נובעת מבעיות בקשר היא כן מייצרת כמה, כגון מתח, לחץ, קונפליקט ותסכול, המשפיעות לרעה על רווחתן/ם של הנשים ובני זוגן. מספר השלכות של הממצאים יידונו. אלה כוללות את הצורך בהעצמת נשים להיות נאמנות למיניותן האוטנטיות ועידודן לבטא בגלוי ובכנות את התנדודות בתשוקתן, תוך חיפוש אחר פתרונות מקובלים הדדית על שני בני הזוג. השלכה מרכזית נוספת נוגעת לרמת החברה והנורמות הרווחות בה, שמוכרחות לשקף נכונה את מעגל המיניות והתשוקה הנשית על מנת למנוע את המצוקה הנפשית הנגרמת אלמלא כן.

ד"ר אביגיל מור היא פסיכולוגית קלינית ומרצה בכירה במכללה האקדמית תל חי בתכנית ללימודי מגדר, שבראשה היא עומדת, ובחוגים לפסיכולוגיה ועבודה סוציאלית. היא עוסקת במחקר בתחום הפגיעה המינית ובטיפול בנפגעות, ונמנית עם החוקרות הבודדות החוקרות נושאים אלה בישראל. היא פרסמה מחקרים רבים העוסקים בהיבטים החברתיים של האלימות המינית ובהשלכותיה הנפשיות. ספרה "דמעה שלא נגעה – להחלים מפגיעה מינית", שראה אור ב-2017, מציע התבוננות רחבה על התופעה, ומיועד למטפלות/ים ונפגעות כאחת. תחום חקר נוסף בו מתמקדת אביגיל הוא הפסיכולוגיה של האישה. מחקריה בתחום עוסקים בבריאות נפשן של נשים מזויות שונות, ביניהן השפעת תרבות ההחפצה על הרווחה הנפשית האינדיבידואלית והיבטים פסיכולוגיים של מיניות האישה. גם כאן היא בוחנת את ההקשר החברתי של הפסיכולוגיה הנשית ומראה עד כמה השניים בלתי ניתנים להפרדה. המשגה פסיכולוגית פמיניסטית זו גם מנחה אותה בעבודתה הקלינית ארוכת השנים.

בין פגיעות לסוכנות פועלת: סובייקטיביות ותשוקה נשית בסדרות ערפדים,

שלי לויט, המכללה האקדמית תל-חי

בהרצאה זו מוצעת הבנה של מנגנון השיח ההגמוני המופעל על התשוקה הנשית כפי שהוא בא לידי ביטוי בתרבות הפופולארית. המחקר מציע שיח לו אני קוראת "התשוקה לדיכוי-ודיכוי התשוקה" אשר מתאר את האופן שבו מיוצגת ומתעצבת התשוקה הנשית על ידי התרבות ההגמונית, באופן מובחן וברור של נשים שנפגעו מינית, אך גם של נשים בכלל. המנגנון המרכזי לדיכוי התשוקה הנשית הוא דרך תיאור התשוקה הנשית בעיקר כתשוקה לדיכוי. פעולת המנגנון הזה ניכרת היטב בתרבות הפופולארית, ובעבודה זו היא נבחנת באמצעות ניתוח טקסטואלי של נרטיבים ומודלים של תשוקה נשית בסדרות ערפדים עכשוויות. סדרות אלו נבחרו משום שהתשוקה הנשית עומדת במרכזן, כמו גם היסטוריה נשית של פגיעה מינית. המחקר מראה, כי במסגרת הנרטיביים הערפדיים ניתן לקרוא את מנגנוני הדיכוי והתשוקה כנרטיב מרכזי בכינון הסובייקטיביות הנשית של הגיבורות ובייצור יכולת

הפעולה האפשרית שלהן בעולם, וניתן לזהות בהם את הנרטיבים המרכזיים של "התשוקה לדיכוי - ודיכוי התשוקה" כחלק מהיסטוריה נשית, וכחוצה צירים של סטייה ונורמטיביות. זיהוי מאפיינים משותפים לייצוגה של התשוקה הנשית במסגרת זיאנר סדרות הערפדים (הספרותי והטלוויזיוני) ולתיאורה בשדה המחקר הטיפולי והפמיניסטי ישפוך אור נוסף על השיח התרבותי המכונן את התשוקה הנשית תחת מנגנון "התשוקה לדיכוי-ודיכוי התשוקה".

שלי לויט היא מרצה למגדר וספרות, בתוכנית למגדר, בחוג הרב-תחומי, המכללה האקדמית תל-חי. חוקרת תשוקה וסובייקטיביות נשית בתרבות פופולארית, כותבת עבודת דוקטורט במגדר, בית-הספר למדעי התרבות באוניברסיטת תל-אביב, בהנחיית ד"ר אורלי לובין. בוגרת התואר הראשון והשני של התוכנית ללימודי נשים ומגדר, אוניברסיטת תל-אביב. אקטיביסטית פמיניסטית וקוורירית, מורה לספרות, מנחת מעגלי נשים וסופרת.

איך להיות פמיניסטית בציבור,

רות פרסר, המכללה האקדמית תל-חי

פרדיגמות פמיניסטיות של קול, הכרה ונראות מניחות כי שוויון זכויות הם תוצר של חדירה אל המרחב הציבורי וניהול משא ומתן על שייכות. חדירה זו, כך לפי הגרסא האופטימית, מתחוללת באמצעות העצמת קולן של נשים (וקבוצות מיעוט) ועידודן להפעיל סוכנות חברתית מחד גיסא, ובאמצעות הצגת הסיפור האישי באור פוליטי, בפרהסיה, מאידך גיסא. במילים אחרות, שינוי מתאפשר הודות לנראות ובאמצעות שכנועו של הציבור להיות עדים ל- ולקחת אחריות על- מציאות דכאנית ומפלה. אבל מה קורה כאשר הציבור, או ליתר דיוק, כאשר ציבור פמיניסטי מסרב לשמש כעד למציאות שנשים תובעות לחשוף? או כאשר הפרהסיה כבר לא מתפקדת כפרהסיה, כלומר אינה נענית לנורמות העדות, ההכרה, האחריות? בחיבור זה אבקש לדון בתשוקה הפמיניסטית למרחב הציבורי, במרשמים פמיניסטיים לאיך להיות פמיניסטית בציבור, וכן בהימנעות או סירוב לשמש כעדות לסיפורי דיכוי של אחרות. את הדיון הזה אבצע באמצעות הפנית מבט לאחד הנושאים המפלגים ביותר בפמיניזם בישראל, כלומר, שאלת כיבוש פלסטין. הניתוח שאציג מבוסס על שלושה מקרי בוחן, בין 1980 ל 2015, והוא מהווה נסיון ראשוני להמשיג שאלות וכיווני חקירה פוטנציאליים. המהלך שאציג כאן נעשה בהשראת המושג פרי-פרפורמטיביות של איב קוסופסקי סדגוויק והמושג פרהסיה אצל מישל פוקו, באמצעותם אדרש לפעולת הדיבור ברשות הרבים, ולשאלות למי מותר לדבר, באילו תנאים, תחת אילו סיכונים ובאיזה יחס לכח וזאת על מנת לברר: למה אנו משתוקקות כאשר אנו משתוקקות למרחב הציבורי? מהן המשמעויות של היות פמיניסטית בציבור? ומה קורה כאשר אנחנו מתכנסות יחד כפרהסיה פמיניסטית, כ-ציבור?

ד"ר רות פרסר היא פמיניסטית וחוקרת תרבות. היא מרצה במכללת תל-חי וחברה ב'אשה לאשה' מרכז פמיניסטי חיפה. עבודתה עוסקת בקשר בין המרחב הציבורי ופוליטיקת השייכות. בימים אלו היא עורכת מחקר בנושא נשים חסרות מעמד בחיפה, כחלק מפרוייקט חדש ב'אשה'.

תשוקה מאובקת לידע: היסטוריוניות פמיניסטיות בחיפוש אחרי נשים בשולים החברתיים,

תמר הגר, המכללה האקדמית תל חי

הכתיבה ההיסטורית שלי על נשים ויקטוריאניות מהמעמד הנמוך – אמהות עניות שרצחו את ילדיהן או דוגמניות של ציירים – כרוכה בביקורים חוזרים ונשנים בארכיונים. אלה ביקורים הטעונים בלא מעט פנטזיות תרבותיות שאליהם התייחסו חוקרי תרבות כמו ז'אק דרידה (1995) ומישל פוקו (1984) והיסטוריונים כמו קרול סטידמן (2011) ואחרים. כל ביקור כרוך בישיבה במשך שעות ליד שולחן עמוס תיקיות/קופסאות/דפים, שנאספו בראת כבוד השמורה לתשמישי קדושה מידי הספרן בתחילתו של יום. מונעת על ידי ערגה למצוא בחבילות המתפוררות האלה את הפתרון לכל שאלה, ועל ידי הדחף לסיים מהר בגלל הקור המקפא המתאים לשמור מסמכים, ששורר בחדר, אני מדפדפת במהירות בדפים, מחפשת רמזים, סימנים עקבות, תמונות וקולות של הנשים שאת חייהן אני חוקרת. זאת קריאה מאומצת, מעייפת של חלקי טקסטים בכתב לא קריא שמסתיימת בדרך כלל בתחושה של הבנה חלקית ומעומעמת. אך למרות התסכול ההולך וגובר, בחיפוש הזה יש תמיד תשוקה למצוא בכל זאת משהו משמעותי בין השרידים המאובקים, שיסביר לי סוף סוף פיסות חיים מרוחקות, זרות, שההיסטוריה של ההגמוניה מחקה בלי ניד עפעף. חוקרים כמו ניקולס ב. דירקס (2002) ודומיניק לקאפרה (1985) מזכירים לי תמיד שהתשוקה שלי לא מספיק שכן הציפייה למצוא משהו היא בעצם אשליה. מה שיש בארכיונים, הם מבהירים, זה רק מה שההגמוניה קבעה שראוי לשימור. מה בכל זאת שומר על התשוקה ליצר היסטוריה פמיניסטית של נשים ממעמדות נמוכים בתנאים של מחסור כל כך חמור במידע? ההרצאה שלי תעסוק בסיבותיה ובאופייה של התשוקה לשחזר חיים, התנסויות, קולות ודרכי חשיבה של נשים שנחקרו או נדחקו לשוליים החברתיים (Pedersen, 2002). באמצעות חוויות של חוקרות אחרות כמו נטלי זימון דיוויס וקרול סטידמן אנסה להבין את התשוקה העמוקה להמשיך לחפש למרות הידיעה שהחיפוש יהיה לרוב עקר. אנסה להבין איך החוקרות מתמודדות עם פרגמנטים של מסמכים שנאספו למטרות לא ברורות (Steedman, 2011) בדרכן להבניית הסיפור ההיסטורי? כמו כן אראה כיצד רגשות כמו אמפטיה, כבוד, סולידריות, זרות, אכזבה, אהבה ועוונות כלפי הנשים הרחוקות, הזרות והלא מובנות האלה כשהם חוברים לתשוקה לראות ולשמוע את קולותיהן, ולשרידי העבר בארכיונים המאובקים מאפשרים להיסטוריוניות פמיניסטיות ליצור ידע משמעותי על נשים בשולי ההיסטוריה והמצאיות החברתית.

ד"ר תמר הגר היא מרצה בכירה במקבץ ללימודי מגדר בלימודים הרב תחומיים ובחוג לחינוך, שם היא ראש המוקד לחינוך חברתי ומנהיגות במכללה האקדמית תל חי. היא חוקרת אספקטים שונים של קשרים בין חינוך, אמנות ופוליטיקה. היא מלמדת וכותבת על חינוך לשלום, דיאלוג, פדגוגיה ביקורתית ופמיניסטית, רב תרבותיות, אקטיביזם חברתי, מתודולוגיה פמיניסטית, כתיבה יצירתית, אימהות והדיון הגרעיני. היא יזמה וניהלה בשותפות בין 2007 עד 2012 את המרכז לשלום ודמוקרטיה במכללה האקדמית תל חי המקדם חזון של אקדמיה רב תרבותית. היא פרסמה פרוזה, מסות, ביקורות ומאמרים בעברית ובאנגלית בכתבי עת שונים ושני ספרים, ספר של סיפורים קצרים "חיים רגילים לגמרי" בהוצאת הקבוץ המאוחד ורומן-מחקר בכוונה תחילה בהוצאת דביר ב-2012. קובץ מאמרים בעריכתה על הדימוי של אמא רעה *Bad Mothers: Regulations, Representations and*

Resistance התפרסם ב-2017. היא עובדת על רומן-מחקר חדש על מודליות של ציירים באנגליה במאה ה-19.

מושב 3ב': עבודה

יו"ר: יעל גרנשטיין, המכללה האקדמית תל חי

ד"ר יעל גרנשטיין היא מרצה במכללת תל-חי במחלקה לחינוך וחברת סגל הוראה באוניברסיטה הפתוחה במחלקה לחינוך ולפסיכולוגיה. תחומי ההוראה שלה הם סוציולוגיה חינוכית, ניהול מערכות חינוך, שיטות מחקר איכותניות, מגדר וחינוך. בעלת תואר שלישי מבית-הספר לחינוך באוניברסיטת תל-אביב. בעבודת הדוקטורט שלה חקרה הבדלים מגדריים ומגזריים של סוגי הון ומעמדם של מורים בבית-הספר. כיום חוקרת היבטים מגדריים בתחומי ההוראה והמנהיגות הבית-ספרית; יחסים בין הורים למורים ולבית-הספר; וכן תפיסות של אנשי חינוך אודות עבודתם בבית הספר ובסביבתו, תוך דגש על הקשרים שונים: פריפריה ומרכז, מגזר יהודי וערבי, מעמד סוציו-אקונומי נמוך וגבוה.

ניצחון החומר על הרוח? יזמות עסקית חרדית כמשא ומתן על פרקטיקות של היפתחות והסתגרות,

לירון מייזלס-בהרב, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

הסתגרות והתבדלות הינם שניים מהמאפיינים הבולטים של החברה החרדית, השואפת, בבסיסה, להציב תרבות-נגד לתהליכי החילון והמודרניזציה. ההרצאה תבחן כיצד באים לידי ביטוי שני מאפיינים אלה בתוך מרחב היזמות העסקית של נשים חרדיות. בשנים האחרונות הוצעה היזמות העסקית הזעירה על-ידי המדינה כפתרון לתעסוקה בקרב המתקשים להשתלב בשוק העבודה, ובעיקר עבור נשים מקבוצות שוליים. מדיניות זו הביאה לעלייה משמעותית בשיעור הנשים החרדיות היוזמות עסקים. נשים אלו, הנתונות לשוליות כפולה בין כתלי החברה החרדית, מהוות בה בעת את אחד מעמודי התווך של חברה זו: כאמונות על גידול הילדים וכמפרנסות עיקריות של המשפחה. מה נוצר בהצטלבות מיקומי השוליים שבין נשיות ו"חרדיות" בקרב היזמות העסקיות? ומה תפקידה של הצטלבות זו בהגדרה מחדש של תפקיד האישה החרדית במרחב הציבורי של שוק התעסוקה אל מול תפקידה במרחב הפרטי של הבית והמשפחה? אבקש לטעון כי שאלות אלו מהדהדות לתוך הפעולה היזמית החרדית ומקיימות בתוכה משא ומתן, בסופה הן משעתקות, מפרקות, או מבנות מחדש פרקטיקות של הסתגרות והיפתחות. בהתבסס על 25 ראיונות סיפורי חיים עם יזמות עסקיות חרדיות ותצפית מתמשכת על קבוצת עבודה של נשים כאלה, אטען כי מעמדן יוצא הדופן של היזמות החרדיות מעניק להן הזדמנות לנהל משא ומתן על מידת ההסתגרות וההתבדלות או ההיפתחות: לעיתים החתירה היא לשמירה וקיום צווי ההלכה אך במרבית המקרים משמשת ההצדקה של קיומו של עסק מתפתח בעולם קפיטליסטי כזרז המאיץ הטמעתם של תהליכי היפתחות כלפי המודרנה. מחקר זה מרחיב את ההבנה התיאורטית והאמפירית באשר לתמורות החלות בחברה החרדית בימים אלה ככלל, והשלכותיהן על נשים בפרט, וממחיש כיצד הצטלבות מגדרית ודתית של נשים יזמות מספקת להן לגיטימציה לקריאת תיגר על מיקומן ותפקידן החברתי.

לירון מייזלס-בהרב היא דוקטורנטית במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. את עבודת המחקר הנוכחית היא כותבת בהנחיית ד"ר ניצה ברקוביץ' ובמסגרתה היא חוקרת את משמעות הפעולה היזמית, תוך התמקדות בהיבטים של סובייקטיביות ומגדר, בקרב נשים חרדיות העוסקות ביוזמות זעירה בעידן הניאו-ליברלי בישראל. בנוסף, עוסקת לירון בכתיבה על קונפליקטים שבין משפחה ועבודה אצל יזמים זעירים המנהלים עסקים מהבית.

"לא אסכים עוד, לא אשתוק עוד ולא אקבל רק מה שנותנים לי": עמדותיהן והשקפות עולמן של נשים דרוזיות מצליחות בחינוך,

סאלמן יוסף סויד, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

עולמן של נשים דרוזיות מצליחות בתחום החינוך רווי סתירות ואתגרים. אומנם הן הצליחו לממש את זכותן לרכוש השכלה גבוהה ומצאו תעסוקה בתחומן, אך בד בבד הן נדרשו בידי החברה לציית לציווי המסורת הישנים והשמרניים, ולהסתפק, למשל, בעבודת הוראה רגילה בבית הספר, כדי שיוכלו לסיים את יומן בשעות הצהריים ולהתפנות לילדים, לבעל ולעבודות הבית. בהנחה שמכלול השקפות עולמן השפיעו על תהליך השינוי שהנשים עברו. במחקר זה בדקתי את התכונות, האמונות והשקפות העולם של אותן נשים בסוגיות של מוסד הנישואין, תעסוקת נשים, השתלבות בפוליטיקה, מוסכמות חברתיות ודתיות. כן בדקתי את הקשיים, המגבלות, החסמים ואסטרטגיות ההתמודדות. הטענה המרכזית שלי הייתה שלא המדינה ומוסדותיה, לא החברה הדרוזית הרחבה ומקבלי ההחלטות הם שעודדו והניעו את המהלך, אלא שהנשים עצמן הן שחוללו את השינוי בחייהן. בנוסף לסוגיות שנרשמו לעיל התמקדתי גם בבחינת שאלות אחרות כמו: עד כמה וכיצד המהפכה שנשים אלו מחוללות הושפעה ממאבק הפמיניסטיות הישראליות? איזה תפקידים מילאו בני המשפחה של הנשים בקידום/ עיכוב תהליך התקדמותן לעבר רכישת השכלה ופיתוח קריירה? אוכלוסיית המחקר שבה התמקדתי הייתה נשים דרוזיות מצליחות בחינוך. במחקר בחנתי את משמעות ההשכלה הגבוהה עבור הנשים ואת מידת המודעות שלהן לחשיבות שהן ייחסו להתפתחותן של נשים בשלושה פרקי זמן בחייהן: לפני הלימודים האקדמיים, בזמן הלימודים ובתקופה שלאחר הלימודים.

סלמאן סויד הוא דוקטורנט בפקולטה למדעי הרוח והחברה באוניברסיטת בן גוריון. יש לו תואר שני בתוכנית ללימודי מגדר שבו בדק את תפיסות עולמן של נשים דרוזיות שהצליחו בשדה החינוך גם באוניברסיטת בן גוריון ותואר שני בחינוך במכללת אורנים. את התואר הראשון עשה בכלכלה וניהול במכללה האקדמית תל חי. הוא עובד היום כמנהל תחום השכלה גבוהה בחברה הדרוזית והצ'רקסית.

מהגרות בישראל: הדרה מוצלבת מעבר למוצא וגזע,

אסיה איסטושינה, מדד הבטחון של נשים ובת-שחר גורמזאנו גורפינקל, הכיוון מזרח

המחקרים הפמיניסטים, אשר דנים בהדרה מוצלבת (intersectionality), נוטים לעסוק בקטגוריות חשובות כמו מגדר, מעמד, גזע, נטייה מינית, אך לעתים נדירות בלבד משתמשים בהגירה כקטגוריה רלוונטית לניתוח. כתוצאה מכך, החוויות של מהגרות, בעלות מאפיינים ייחודיים, נשארות לרוב מחוץ לתמונה. נבחן את הסוגיה בהתבסס על מחקרנו החדש משנת 2018, אשר עסק בחסמים הניצבים בפני

נשים מקבוצות מודרות שונות בשוק העבודה. המחקר התבסס על ניתוח של קבוצות מיקוד, במסגרתו התקיימו 15 מפגשים מונחים עם נשים אתיופיות, בדואיות, דוברות רוסית, מזרחיות ופלסטיניות. המחקר נעשה ביוזמה של תנועת "אחותי למען נשים בישראל" בשיתוף עם "קואליציית שותפות". ההרצאה תדגים דרכים בהן מהגרות חוות תבניות משולבות של דיכוי, והאופן בו ההצטלבות של מגדר והגירה קובעת את מקומן בהיררכיות החברתיות ומשפיעה על מימושן המקצועי והכלכלי. נתייחס לחסמים המשותפים לחלק מהקבוצות הנחקרות בעולם התעסוקה כמו גם לשוני בין הקבוצות. בנוסף, נצביע על הסוגיות הייחודיות למהגרות אשר מבדילות אותן מנשים שנולדו בישראל. נדון גם בייחודיות של ההגירה מ"העולם השני" (המרחב הפוסט-סובייטי) אשר משבשת את הדיכוטומיות המקובלות של שחור-לבן, אשכנזי-מזרחי, יהודי-ערבי. נתמקד בתת-סוגיות כגון שליטה בעברית, העדר קשרים, משבר ההגירה וירידה בסטטוס חברתי ומקצועי, הסללה, גזענות, אלימות מינית בעולם העבודה, העדר חסכוניות פנסיוניים. נזכיר את ההשלכות הרגשיות של הקושי למצוא תעסוקה הולמת ואת דרכי ההתמודדות שנושים בוחרות בהן. בסיכום נציע כיווני מחקר עתידיים שיכולים לקדם את הרחבת השיח המחקרי והאקטיביסטי ולתרום ליצירת תמונה מדויקת ועשירה יותר של מצבן של נשים בישראל.

אסיה איסטושינה היא חוקרת בפרויקט "מדד הביטחון של נשים", בעלת תואר שני בחקר סכסוכים מהאוניברסיטה העברית בירושלים, ובוגרת שנת שבתון בלימודי מגדר באוניברסיטת תל-אביב. מהמייסדות של "ליגה - פמיניסטיות דוברות רוסית".

בת-שחר גורמזאנו גורפינקל היא עורכת ומנחת קבוצות עם דגש על מגדר ורב תרבותיות. פעילה פמיניסטית מזרחית. מפיקה ועורכת בכתב העת "הכיוון מזרח".

מאבקי מגדר, מעמד אתנו-לאומיות, כפרספקטיבה תהליכית על תיאוריית הצטלבות המיקומים,

טל מלר, המכללה האקדמית צפת, ואורלי בנימין אוניברסיטת בר-אילן

בעוד שבעשור האחרון ניכרת עלייה בשיעורי ההשכלה של נשים פלסטיניות אזרחיות ישראל העלייה בשיעורי התעסוקה שלהן איטית יותר ועומדת על כ-35%. לצד עליה איטית זו, מחקרים עכשוויים מזהים מספר מגמות המעיבות על סיכוייהן של פלסטיניות אזרחיות ישראל לבסס עצמאות כלכלית כגון התבססות מגמה של תת-תעסוקה (underemployment) דהיינו נשים בעלות השכלה אקדמית שאינן עובדות בהתאם להכשרתן ועליה בשיעור הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל המועסקות במשרה חלקית שלא מרצונן. לחסמים לעצמאות כלכלית מצטרפות גם מגמות השינוי בשירותי הרווחה הנוטים שלא להכיר בזכותן של פלסטיניות אזרחיות ישראל לתמיכה בדיוור ציבורי ולתמיכה כלכלית כשבני הזוג שלהן מפעילים עליהן אלימות כלכלית. ריבוי זה מאתגר גישות רווחות בתיאוריית הצטלבות מיקומי השוליים המתאפיינות בראייה דיכוטומית המפרידה בין ממדים חומריים וממדים זהותיים ואף נוטות להניח אחידות במנגנוני ההדרה המבניים והמוסדיים המייצרים שותפות בין נשים בקטגוריות שייכות אתנו-מעמדיות ומעמדיות. על מנת להתרחק מהנחות כאלה המפרידות בין המבני והזהותי ומניחות אחידות, ברצוננו להציע המשגה תהליכית בתיאוריית מיקומי השוליים המתמקדת במאבקי מגדר, מעמד ואתנו-לאומיות וממפה את המאבקים והמשאים ומתנים שנושים

לוקחות על עצמן הן מול קהילות השייכות שלהן, מול מבנה הזדמנויות התעסוקה ומול רשויות הרווחה במאמץ לאתגר שייכות ואי-שייכות ולהרחיב את שליטתן במשאבים. באמצעות ניתוח של ראיונות עם אימהות פלסטיניות בישראל, מוסלמיות, דרוזיות ובדואיות, אנו ממפות ארבע תבניות של מאבקי מגדר/מעמד/אתנו-לאומיות המאפשרות להציע פרספקטיבה תהליכית באמצעותה ניתן לבחון את הבו-זמניות של החומרי והזהותי ותהליכי ההזנה המתמשכים ביניהם. עבור אימהות בעלות השכלה אקדמית ושאינן בעלות השכלה אקדמית, מועסקות ושאינן מועסקות. אנו בוחנות את המידה בה הן מצליחות לאתגר את מבנה ההזדמנויות המרחבי, המידה בה הן מצליחות לבסס עצמאות כלכלית, המידה בה הן מצליחות להתרחק מהפיקוח החברתי בקהילות המוצא שלהן או נותרות תלויות בו, ולבסוף המידה בה מאבקי המגדר-מעמד המתמקדים באיפשור עצמאות כלכלית מאפשרים את צמצום משמעויותיה של השייכות האתנו-לאומית.

ד"ר טל מלר היא מרצה בכירה בחוג למדעי ההתנהגות ובחוג הרב תחומי במכללה האקדמית צפת וראשת המסלול לסוציולוגיה בחוג הרב-תחומי. היא מלמדת בתחומים של סוציולוגיה ומגדר. תחומי ההתמחות שלה הם: נשים פלסטיניות אזרחיות ישראל וסוציולוגיה של המשפחה. הדוקטורט שלה התמקד באימהות יחידניות פלסטיניות אזרחיות ישראל וספרה: שוליות מרובה אימהות יחידנית בחברה הפלסטינית בישראל התפרסם ב-2017. מחקרה עוסקים במבנים משפחתיים עכשוויים בחברה הפלסטינית בישראל, תהליכי רה-לוקיישן של נשים פלסטיניות, עירוניות חדשה של נשים ומשפחות פלסטיניות בעלות השכלה אקדמית ואלימות כלכלית.

פרופ' אורלי בנימין מהמחלקה לסוציולוגיה והתוכנית ללימודי מגדר באוניברסיטת בר אילן חיברה שני ספרי מחקר: ספרה הראשון שפורסם ב-2011 יחד עם תלמידתה מיכל רום הוא *Feminism, Family and Identity in Israel: Women's Marital Names Gendering* ביחסים זוגיים לצד ניתוח יחסי הכוח בין פמיניזם ופמיליזם בחברה הישראלית. ספרה *Gendering Israel's Outsourcing: The Erasure of Employees' Caring Skills* שהתפרסם ב-2016 העמיד פרספקטיבה פמיניסטית בנושא הרכש המדינתי של שירותים חברתיים בתחומי החינוך, הרווחה והבריאות והוא פיתוח של תפיסתה בנושא אופייה המגדרי של העסקה פוגענית. בשנת 2014 אורלי הקימה את היחידה לחקר העוני של הפקולטה למדעי החברה בבר אילן והיא עומדת בראשה. היחידה פועלת לבניית מאגר נתונים בתחום המשאבים והחסמים להחלצות מעוני בישראל ואחת ממטרותיה היא פיתוח הידע בנושא אלימות כלכלית. היא יו"רית הוועדה של משרד החינוך לעדכון תוכנית הלימודים בסוציולוגיה, חברת ועד מנהל בקו לעובד, יו"ר הוועד המנהל של עמותת 'אוהלה' וחברת מנהלה בקואליציה להעסקה ישירה.

מושב 3ג': להתבונן בייצוגים של אחרות/ים

יו"ר: אורית רוזנבליט, היברו יוניון קולג' ירושלים
אורית רוזנבליט היא ילידת 1960, קבוצת דברת. בוגרת אורנים במחשבת ישראל וספרות, ותואר שני בתורה שבע"פ מאוניברסיטת חיפה. מנחה קבוצות לומדות (בתי מדרש) וטקסים. מתגוררת במטולה (2000). מקדמת התחדשות יהודית באצבע הגליל, ועומדת בראש בית המדרש "פותח שערים" אותו ייסדה. לומדת רבנות ב C.U.H. נשואה לניצן, אם לבת ושלושה בנים בוגרים וסבתא לשתי נכדות.

שעשני כרצונו, שלא עשני גוי: על פמיניזם דתי וקולנוע של נשים דתיות בישראל, יעל שנקר, מכללת ספיר

ההרצאה תעסוק בשאלות של גוף מיניות ואינטימיות כפי שהן מיוצגות בקולנוע תיעודי של נשים יהודיות דתיות בישראל. אתמקד בעיקר בשני סרטים תיעודיים של ענת יוטה צוריה, "טהורה" שעוסק בסוגיות של טבילה ומיניות, ו"מקודשת" שעוסק בנשים מסורבות גט. הדיון בסרטים הללו מאפשר לא רק עיסוק בשאלות של ייצוג אלא גם הצבעה על חלקו של המדיום הקולנועי עצמו בתהליכים שמחולל הפמיניזם הדתי ביחס לסוגיות אלו. הדיון יבחן את הסרטים, כמו את הפמיניזם הדתי עצמו, מפרספקטיבה של עבודתה של זיבה מיר-חוסייני, חוקרת, אקטיביסטית ובמאית איראנית, המתגוררת באנגליה. עבודותיה של מיר חוסייני הן חלק משדה רחב ומשמעותי של אקטיביסטיות וחוקרות מוסלמיות פמיניסטיות, שעבודותיהן עוסקות בשאלות דומות לאלו שעוסק בהן הפמיניזם הדתי היהודי. את ההשוואה הזו אני מבקשת לעשות לא כדי להצביע כפי שנהוג בשיח הישראלי על אירן ועל ישראל כעל מודל של מדינה דתית שפוגעת יותר ויותר "בזכויות החילוניות" של אזרחיה, אלא כדי לעשות דווקא את הדבר ההפוך ולהצביע על הפוטנציאל שבשיתוף הפעולה הביקורתי בין מי שפועלות מתוך קבלה של העולם ההלכתי שבתוכו הן פועלות. בצד זה, דרך ההתבוננות בפמיניזם הדתי הישראלי מן הפרספקטיבה הזו, אני מבקשת לעסוק גם בהקשר המרחבי שבו הוא פועל. נהוג למקם את הפמיניזם הדתי בישראל כהמשך ו"יבוא" של פמיניזם יהודי בארה"ב. בצד זה מושמעת לעיתים ביקורת על היותו "פמיניזם לבן" שאין בו מקום או ייצוג לנשים דתיות מזרחיות. הקריאה שלו רק כהמשך ישיר של הפמיניזם האמריקאי, היא במובנים רבים חלק מאותו "לובן פמיניסטי". ההצעה להתבונן בסרטים של צוריה דרך עבודתה של מיר-חוסייני, מבקשת אם כן לאתגר את המחשבה על הפמיניזם היהודי הדתי, ולהתבונן בו לא רק במונחים דיאכרוניים, כלומר דרך היותו חלק מ"שולת" שמגיעה מארה"ב, אלא גם במונחים סנכרוניים, כחלק מהמרחב שבתוכו הוא פועל, על המשמעויות הפוליטיות הקשורות בקיום באותו מרחב.

ד"ר יעל שנקר היא חברת סגל בכירה במחלקה לאמנויות הקול והמסך במכללת ספיר, עיקר מחקרה עוסק בסוגיות של זהות מגדרית, וזהות לאומית בקולנוע, תרבות וספרות של קהילות דתיות בישראל.

איברי השירה: פיגורות של דיבור, כתיבה ושתיקה בשירת נשים וגברים, חמוטל צמיר, אוניברסיטת בן-גוריון

הרצאה זו תעסוק באופנים השונים שבהם מעוצבות ומובנות "פעולות-התבטאות" שונות בתוך השירה – דיבור, כתיבה ושתיקה – ובמשמעויות שלהן על הציר המגדרי, בשירי נשים וגברים. לכל אחת מהפעילויות האלה יכולות להיות משמעויות שונות – דיבור יכול להיות סמכותי-נבואי ויכול להיות שיחה אינטימית (ועוד); שתיקה היא לפעמים "אָלֶם" חוץ-לשוני או טרום-לשוני ולפעמים הדחקה (ועוד ועוד). בהרצאתי אשאל, מהם היחסים בין הקול הדובר לבין הנוכחות של פעולת-דיבור, של שתיקה ושל כתיבה בתוך השיר? מה המשמעויות המגדריות של פעולות ה"התבטאות" השונות האלה, כפי שהן מעוצבות בשירה של גברים ושל נשים? ומה המשמעויות הגופניות שלהן – הקול שיוצא מהפה, הכתיבה שזקוקה ליד ולמכשירי-כתיבה (עט, מחשב)? זהו, אם כן, בירור של הארס-פואטיקה בגילומיה הגופניים והמגדריים: הפה כ"טריטוריה" שבה נוצר ומופק הקול – אבל שָׁפָה גם אוכלים/יונקים, מתנשקים; היד הכותבת – האם היא המשך של הפה (המוציאה-לפועל שלו) או שמא תחליף לו? והאם "איברי-הכתיבה" השונים האלה פועלים ומוֹבְּנִים באופן שונה בידי גברים ונשים? אבחן שירים שונים של גברים ושל נשים – החל מביאליק, עבור ברחל בלובשטיין ובאורי צבי גרינברג, ועד דליה רביקוביץ, אהרן שבתאי ואפרת מישורי.

ד"ר חמוטל צמיר מלמדת במחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון. עוסקת בספרות עברית חדשה - בעיקר שירה - מפרספקטיבות של לאומיות/ציונות/יהדות ומגדר. ספרה הראשון, "בשם הנוף: לאומיות, סובייקטיביות ומגדר בשירת שנות החמישים והששים", ראה אור ב-2006. בקרוב יראה אור ספרה השני, "ביאליק בעל גוף: תשוקה, ציונות, שירה", בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

"האם הוא אחותנו?": על אובדנים פמיניסטיים-טרנסיים ופתחים לסולידריות,

מעין שטנדל, אוניברסיטת תל אביב

שאלת הגבולות של התנועה הפמיניסטית היא שאלה שנשאלה מראשיתה וביתר שאת בעשורים האחרונים. האם פמיניזם הוא מאבק של נשים? מיהן אותן הנשים שזה מאבקן? ומה בדבר מי שאולי השתייכו אל, או נתפסו כחלק מהקטגוריה "נשים" בעברם ואף השתייכו לקהילות פמיניסטיות או לסביות, אבל כיום אינם מוצאים את עצמם עוד בתוך הקטגוריה "אישה"? הסוגיה שתעמוד במרכז הרצאה זו היא חוויית הפרדה מהקטגוריה "אישה" של אנשים תחת המטריה הטרנסג'נדרית הגברית, שסומנו בלידתם כנקבות (אך אינם בהכרח מזדהים כגברים), והאובדנים המלווים אותה. על פניו, וכפי שטענו בביקורות פמיניסטיות רבות, שינוי מגדרי מעין זה מלווה ב"שדרוג" המעמד החברתי. אדרבה, שינוי זה נתפס בשיח פופולרי כפתרון מלא לקונפליקט מגדרי פנימי. אף על פי כן, אבקש לטעון כי השינוי המגדרי של טרנסג'נדרים, כרוך גם באובדנים שלא פעם אינם מדוברים, וחלק מרכזי בהם קשור ביחסים עם נשים, נשיות ופמיניזם. לשם הדיון, אביא דוגמאות מתוך שני טקסטים: ראשית, הרומן סטון בוץ' בלוז לזלי פיינברג, שבו השינוי המגדרי האישי ממוקם בתקופה של עליית הפמיניזם הלסבי בארה"ב ובא לצד אובדן של קהילת הבוץ'-פם, הזוגיות הלסבית, סולידריות מיידית עם נשים ועוד. שנית, שיר חדש יותר שנכתב בעברית על ידי אילי אבידן בשם

"הסוטים עוברים", המתאר אף הוא אובדן של מרחב לסבי-נשי בעקבות שינוי מגדרי. אציע בקצרה המשגה לאותם אובדנים מושתקים דרך קטגוריית המלנכוליה, הנמצאת בלב התזה שלי, ואטען שהעיסוק באובדנים המושתקים הללו פותח פתח גם לצורות נוספות של סולידריות ומתן תשובות חדשות לאותה שאלה ישנה: למי יש מקום בתוך המאבק הפמיניסטי?
מעין שטנדל הוא בוגר תואר ראשון בתכנית ללימודי נשים ומגדר ובחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל אביב. עובד כמתרגל בחוג לסוציולוגיה וכמדריך בבית דרור ושימש בעבר כרכז מערכת בכתב העת סוציולוגיה ישראלית. במחקריו הוא מתמקד בחוויות להט"ביות וטרנסיות בפרט ובסוציולוגיה של רגשות, באמצעות כלים סוציולוגיים, ספרותיים וכתובה פסיכואנליטית פוליטית. בימים אלו הוא כותב את עבודת התזה שלו, בה הוא מציע המשגה פוליטית לחוויות נפשיות להט"ביות של דיכוי על רקע החזקה במרכיבי זהות הנתפסים כסותרים, באמצעות קטגוריית המלנכוליה, ועושה בה שימוש לניתוח טקסטים המתארים חוויות בוצ'יות, פמיות וטרנסיות. בנוסף, מעין מפתח מחקר שהונחה ע"י ד"ר מיכל קרבאל טובי על חוויות והגיונות התנהלות של אנשים טרנס* ונון קונפורמיים מגדרית בשדות תעופה. הוא זכה במספר מלגות, בפרט בעקבות הסמינר אותו הוא מפתח לתזה בהנחיית ד"ר אפי זיו ופרופ' אדריאנה קמפ. ביניהן: תחרות העבודות של הבנייה (היום הבינ"ל נגד להט"בופוביה), מלגה ע"ש מורן צפריר, מלגה ע"ש יונתן שפירא, מלגת קרן צ'וטיק ועוד.

המבט הגברי וכינון הזהות הנשית: בושה, אשמה ואחריות,

תניה רגב, אוניברסיטת בר-אילן

במאמרה המכונן 'עונג חזותי וקולנוע נראטיבי' הניחה מאלווי את התשתית למיגדרו של המבט ודיון בו מן הזווית הפמיניסטית, וכן הצביעה על הוויזואליות הנשית כמקור לעונג עבור המתבונן הגברי. המבט הגברי מפנה כלפי נשים תביעה בלתי ריאלית, להפגין גופניות מושלמת הנותנת מענה לפנטזיה הגברית. על פי סוזן בורדו, לי ברטקי ואחרות, חוסר היכולת של נשים לעמוד בסטנדרט שמייצר המבט הגברי, הוליד שורה של פרקטיקות המטפחות את הגוף והמשקפות את תפיסת הגוף הנשי כפגום, פרקטיקות שמטרתן להביא את הגוף למראה האולטימטיבי שלמעשה איננו בר השגה. כך, מאחורי ההיענות התמידית לתביעה להפגין גוף מושלם רוחשים רגשות שונים: השנאה העצמית, הבושה והאשמה. בהרצאה זו אני מבקשת לבחון את השפעותיו של המבט הגברי על רגשות נשיים בהקשר של כתיבה דתית בת זמנינו אודות אתוס הצניעות. טענתי היא כי בהקשר זה מכוננים רגשי הבושה והאשמה באופן שונה ממה שאנו מוצאות בעולם המערבי, ולפיכך מודגשת ביתר שאת האחריות הנשית המובנית באמצעות שיח הצניעות, והופכת לאחד מאבני היסוד של הזהות הנשית בעולם הציוני-דתי. בהרצאה אצביע על כך שהאחריות התמידית של נשים שומרות מצוות כלפי התשוקה המינית הגברית, מורחבת למעגלים נוספים בתחומו של האדם היחיד ובתחומה של האומה כולה, אראה את מיקומו של שיח האחריות בין שני קטבים: החובה והחסד ולבסוף אתייחס להירארכיה שמייצרת רטוריקת האחריות בין צרכים גבריים לצרכים נשיים.

תניה רגב היא בעלת תואר ראשון בלימודי א"י ותנ"ך (בר-אילן), תואר שני בתולדות עם ישראל (טורו קולג' בשיתוף עם בית מורשה בירושלים) ותואר שני בתכנית ללימודי מגדר (בר-אילן). כמו כן מוסמכת כטוענת רבנית. כיום כותבת דוקטורט בתכנית ללימודי מגדר בבר-אילן, שכותרתו: "גברים פועלים ונשים נראות" (ג'ון ברגר) - הבניה של הזהות הנשית בכתביה הדתית אודות אתוס הצניעות", בהנחייתה של ד"ר רונית עיר-שי. היא משמשת כראש תחום חינוך בעמותת יסודות – המרכז לליבון ענייני תורה ומדינה. אם לחמישה, נשואה לאיל ומתגוררת בנווה דניאל אשר בגוש עציון.

מושב 4א': לימודי מוגבלויות

יו"ר: חדוה אייל, אוניברסיטת חיפה
ד"ר חדוה אייל היא מנהלת הפרקטיקום לאנתרופולוגיה רפואית ופסיכולוגית באוניברסיטת חיפה. מחקר הדוקטורט שלה עוסק במדיניות של ניסויים רפואיים בבני אדם בישראל. לאורך השנים חדוה עסקה ועדיין עוסקת בפעילות ציבורית לקידום סוגיות חברתיות בהקשרים פמיניסטים וטכנולוגיות רפואיות.

מתווה ללימודי ביקורת מוגבלות פמיניסטיים בישראל, אירית דלומי, המכללה האקדמית הערבית בחיפה סולה שלי, אס"י פעילי הקהילה האוטיסטית בישראל

בשנים 2009 – 2011 פעלה במכון ון-ליר קבוצת חוקרים במטרה לקדם את תחום לימודי (ביקורת) המוגבלות (Critical) Disability Studies" בישראל. בדומה לחשיבה פמיניסטית, שמפרידה בין מין ומגדר, גם לימודי מוגבלות מבוססים על המודל החברתי (ביקורתי) למוגבלות, המפריד בין השוני הפיסי (וגם נפשי או קוגניטיבי) של הפרט להשלכות של שוני זה על מקומו של הפרט בחברה, שהן תוצאה של האקלים החברתי-תרבותי לא פחות משהן תוצאה של השוני של הפרט. מטרת הרצאה זו היא להניח את היסודות להמשך המושב שיעסוק בחיבור בין לימודי מוגבלות לפמיניזם ולימודי מגדר, מתוך הנחה שקהל הכנס לא מכיר את המודל הביקורתי למוגבלות. חשוב לנו להדגיש שלא כל מחקר או דיון העוסק בא/נשים עם מוגבלויות בהכרח שייך ללימודי מוגבלות, אלא אם הוא עושה זאת במסגרת המודל הביקורתי. קבוצת ון-ליר, שכללה חוקרים ותלמידים לתארים מתקדמים ממגוון דיסציפלינות, כמו גם פעילי-שטח עם מוגבלויות, ערכה והוציאה מקראה שכללה מאמרי-יסוד מתורגמים וכן מאמרי-תגובה שהביאו היבטים עכשוויים ומקומיים. בהרצאה זו נספר על מאמר מאת ליאת בר-משה, אירית דלומי תורתי וסולה שלי, שנכתב בתגובה למאמר מכון של רוזמרי גרלנד-תומסון: "שילוב המוגבלות, שינוי פניה של התיאוריה הפמיניסטית". במאמר זה גרלנד-תומסון מראה כיצד "שילוב המוגבלות כקטגורית ניתוח וכמערכת ייצוג יעמיק את התיאוריה הפמיניסטית, ירחיב אותה ויאתגר אותה". תחילה נתאר בקצרה את העקרונות של לימודי מוגבלות כתיאוריה ביקורתית ונמנה כמה מן הטיעונים של גרלנד-תומסון. נמשיך בתיאור קריאתנו את המאמר במרחק

של יותר מעשור מאז כתיבתו ובאקלים התרבותי של ישראל: העלינו נושאים של סוגי מוגבלויות שונים, נטיות מיניות ומגדריות, מגבלות כלכליות-מעמדיות והגירה וגלובליזציה כמאפיינים נוספים לאלו שנסקרו במאמרה. מצאנו כי בישראל, הפעילות הציבורית והמחקר הפמיניסטיים יכולים להוות מנוף להתפתחות של לימודי מוגבלות פמיניסטיים בישראל. בהרצאה נזכיר כמה יוזמות של חיבור בין שטח ואקדמיה ובין פמיניזם ולימודי מוגבלויות שהתפתחו בארץ בעשור האחרון.

ד"ר אירית דלומי, מקבוצת נשים מזרחיות וממקימות תנועת אחותי למען נשים בישראל היא ד"ר בלימודי מגדר ולימודי מוגבלות, מרצה ומדריכה במכללה האקדמית הערבית בחיפה, בחינוך מיוחד. בעבודת הדוקטורט בחנה את מקומו של עולם העבודה בחייהן של נשים חירשות וכבודות שמיעה בישראל, מתוך ראייתן וסיפוריהן, ואת מיקומן של אלו מהן העוסקות בחינוך במערכת המוסדית. בין תיאוריות אודות מגדר ועבודה, ומודלים של שוליות כפולה – נגלה לה עולם ידע נוסף ואחר – לימודי המוגבלות. בעבודת התזה (2003) בחנה היבטים של ריפוי אישי, גילוי ותודעה פוליטית – הנלווים לתהליכי כתיבה יומניים אצל נשים מזרחיות. הכתיבה האישית ופעולת הסיפור-מחדש כדרך מחקר – מעסיקים אותה הן כפרקטיקה והן ככלי ושפה מחקרית. זוהי דרך ללמידה וחיפה של נרטיבים מושתקים – אישיים וקולקטיביים, להכרה פוליטית ולאיוו.

סולה שלי היא מראשוני הקהילה האוטיסטית בעולם וממקימי אס"י – פעילי הקהילה האוטיסטית בישראל, שהיא התארגנות של אנשים מן המגוון האוטיסטי. סולה משתתפת בפורומים שונים לקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות ולבחינה ביקורתית של מוגבלות בכלל ואוטיזם בפרט. תחומי העניין שלה הם קהילה ותרבות אוטיסטית, ונשים במגוון האוטיסטי.

מודלינג ושילוב בחינוך – מורות כבודות שמיעה וחרשות במערכת החינוך בישראל,

אירית דלומי, המכללה האקדמית הערבית בחיפה

פדגוגיות פמיניסטיות מדגישות ברובן את ההבנה אודות קיבוע מקומן ההיסטורי השולי של נשים, גזלת קולן והשפעת כל אלה על החוויה הנשית המושתקת, הנעדרת מתהליכי יצירת הידע ההגמוניים – פטריארכליים. כפרקטיקה – מציעה הפדגוגיה הפמיניסטית את הדיאלוגיות, ההנכחה וההשתתפות הפעילה של הלומדים כדרך ליצירת הידע, ומעודדת ראייה ביקורתית ופעולה לשינוי תוך כדי הלמידה.

במרחב פדגוגי כזה הופך 'המודלינג' לעיקרון מוביל שינוי ומתקן. האפשרות לנשיאת העיניים אל 'אחר' בוגר/ת כמוני, שלוקחת חלק פעיל ומובילה במעגל המחנכים, היא בעלת משקל חינוכי וערכי מדרגה ראשונה, מביאה לקבלה ושיתוף ולביטול ההדרה. ה'אחר' הוא נושא שאינו יורד מסדר היום באגפים השונים במשרד החינוך מזה שנים רבות. מושאיו המיידים הם תלמידים עם מוגבלות במרחב החינוכי. במפגש זה נפנה את המבט אל 'אחר' שונה ונבחן את מקומם של מורות ומורים עם מוגבלות במערכת החינוך. בהרצאה זו אבקש להציג סוגיה זו על סמך מחקר איכותני נרטיבי, דרך בחינת סיפוריהן של מורות חירשות וכבודות שמיעה במערכת החינוך בארץ. אתאר את מצב העסקתן והאופן שבו הן משתלבות במערכת החינוך. אתמקד בניתוח מאפייני ההכשרה וההכוונה התעסוקתית של קבוצה זו, סוגיה שלא זכתה עד כה לעיון מחקרי, ואבקש לענות על השאלה: באיזו מידה התמורות שחלו בהשכלתן של מורות אלה באות לידי ביטוי במעמדן המקצועי במערכת החינוך. מורות חירשות

וכבודות שמיעה מלמדות בעיקר בכיתות ובמסגרות שבהן לומדים ילדים עם לקויות שמיעה, בתנאי העסקה מצמצמים. מאבקייהן היומיומיים על מקומן כמורות ועל ייצוגן במערכת החינוך מאפשרים לראות מחדש את משמעות המוגבלות עבורן כמרכיב זהותי, תרבותי ופוליטי. הרצאה זו באה לתאר את המציאות ולתבוע יחד עם המורות את השינוי הדרוש.

מגדר בקהילה האוטיסטית – מעבר לפמיניזם,

סולה שלי, אס"י פעילי הקהילה האוטיסטית בישראל

קהילה אוטיסטית היא קבוצה של אנשים במגוון האוטיסטי אשר מקבלים את המאפיינים האוטיסטים כחלק בלתי נפרד מעצמיותם. עוד מראשיתה של הקהילה האוטיסטית העולמית היא אימצה את המודל התרבותי למוגבלות, ואת קהילת החירשים ותרבותם כדוגמה להתייחסות. בהמשך, אימצו פעילים בקהילות בעולם ובישראל את הפרדיגמה הביקורתית למוגבלות כבסיס לניתוח ולבניית טיעונים במאבק למען צדק וזכויות לאנשים עם מוגבלויות ולאנשי המגוון האוטיסטי בפרט. למרות שהנתונים הסטטיסטיים מראים שכיחות רבה יותר של אוטיזם בקרב גברים, הנוכחות של נשים בקהילה האוטיסטית משתווה לזו של גברים. קולותיהן של נשים על הספקטרום באו לידי ביטוי באנתולוגיה בשם "נשים מכוכב אחר? חיינו בעולם של האוטיזם", פרי יוזמה ועבודה משותפת של קבוצת נשים על הספקטרום האוטיסטי מרחבי העולם. באנתולוגיה זו, כמו גם בדיונים רבים בפורומים מקוונים של הקהילה האוטיסטית, נבחנו ניסיון-החיים והתפיסה העצמית של נשים על הספקטרום, הן ביחס לנשים וגברים על הספקטרום והן ביחס לנשים וגברים נירוטיפיקלים (שאינם על הספקטרום האוטיסטי). חשיבותו של ידע של שוליים (ידע מהשטח, שגובש ע"י פעילי הקהילה) והתקת נקודת המבט מההגמון (אנשי מקצוע) אל השוליים, היא עיקרון מרכזי בלימודי מוגבלות, כמו גם בתיאוריות פמיניסטיות. המסקנה הכללית העולה מדיונים אלה היא, שהפער בין המגדרים שקיים בחברה הכללית הרבה יותר מצומצם בתוך הקהילה האוטיסטית. לעומת זאת, נשים על הספקטרום אינן מתאימות למאפיינים הנשיים השכיחים, מאחר שנשים (כמו גברים) על הספקטרום מושפעות הרבה פחות מתפיסות חברתיות, בהן גם תפיסות של מגדר. השערה זאת מתיישבת גם עם שכיחות מוגברת של נטיות מיניות שונות (הומוסקסואליות, טרנסקסואליות וא-סקסואליות) בקרב אנשי הספקטרום ועם צורות לא שכיחות של קשרים זוגיים.

סולה שלי היא מראשוני הקהילה האוטיסטית בעולם וממקימי אס"י - פעילי הקהילה האוטיסטית בישראל, שהיא התארגנות של אנשים מן המגוון האוטיסטי. סולה משתתפת בפורומים שונים לקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות ולבחינה ביקורתית של מוגבלות בכלל ואוטיזם בפרט. תחומי העניין שלה הם קהילה ותרבות אוטיסטית, ונשים במגוון האוטיסטי.

הקשר בין פמיניזם לתפיסה ביקורתית של מוגבלות, כפי שמתבטא באקטיביזם בשטח,

אסנת יחזקאל - להט, אשה לאשה מרכז פמיניסטי חיפה

הקשר בין פעילות (אקטיביזם), מוגבלות ופמיניזם החל עוד בתחילת ימיה של תנועת הזכויות של אנשים עם מוגבלות בשנות ה-70 של המאה ה-20, שנוסדה בעקבות פעילותה של התנועה הפמיניסטית

ומחאת האפרו-אמריקנים. תפיסה ביקורתית של מוגבלות מגדירה מוגבלות כתוצר של אידיאולוגיה יכולתנית (אייבליסטית) הגורמת לדיכוי ולהדרה של אנשים עם מוגבלות ומונעת שינוי חברתי. ואכן בדומה לנשים, לאנשים עם מוגבלות יש היסטוריה ארוכה של דיכוי פוליטי, כלכלי, תרבותי וחברתי. בהתאם לסיסמה של התנועה "שום דבר עלינו בלעדינו", אנשים עם מוגבלות החלו לפעול בזירה התיאורטית – במחקר במסגרת לימודי מוגבלות, ובזירה הפוליטית – בפעילות במסגרת תנועות מחאה לשינוי חברתי. הדיכוי וההדרה של אנשים עם מוגבלות כפולים ומכופלים בקבוצות מוחלשות עם מוגבלות, כמו קהילת הלהט"ב, מיעוטים אתניים ומיעוטים לאומיים – וגם נשים. עם זאת הן בתנועה הפמיניסטית והן בתנועת הזכויות של אנשים עם מוגבלות אין ייצוג מספק לקולן של נשים עם מוגבלות. ארגון אשה לאשה – מרכז פמיניסטי חיפה, שהוא ארגון פמיניסטי רדיקלי, מתמודד עם סוגיית התתייצוג של קבוצות מוחלשות באמצעות "מדיניות הרבעים", שיטה לייצוג הולם ככל האפשר של קבוצות בעלות זהות שונה. הוא החל לפעול בתחום של נשים עם מוגבלות לפני כעשור בשלושה אפיקים: קבוצות דיון, מחקר ופעילות. בהרצאה אסקור את הפעילות של הארגון בעשור זה בתחום של נשים עם מוגבלות וכן דילמות ואתגרים שליוו ומלווים פעילות זו.

אסנת יחזקאל-להט היא פעילה פמיניסטית ואישה עם מוגבלות. היא בעלת תואר שני בריפוי בעיסוק, מנחת קבוצות למנהיגות של נשים עם מוגבלות ומרכזת פורומים של פעילים עם מוגבלות לשינוי חברתי. תחומי המחקר שלה הם חייהם המשותפים של אנשים עם מוגבלות ועובדות סיעוד זרות וטכנולוגיה מסייעת לשיפור המיניות של אנשים עם מוגבלות.

מושב 4ב': לידה

יו"ר: רונית עיר שי, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר רונית עיר שי היא מרצה בכירה בתכנית ללימודי מגדר בבר אילן ועמיתת מחקר במכון הרטמן בירושלים. חברה בועד המנהל של מרכז רקמן באוניברסיטת בר-אילן וחברה בקולך – פורום נשים דתיות פמיניסטיות. את לימודי הפוסט דוקטורט עשתה באוניברסיטת הרוורד בשנת 2008 ובסמסטר סתיו 2016 שהתה באוניברסיטת ברנדייס כעמיתת מחקר בתכנית ללימודי נשים ומגדר ביהדות. ספרה הראשון עסק בסוגיות הקשורות לפיריון והלכה מפרספקטיבה פמיניסטית, ופורסם בהוצאת ברנדייס בשנת 2012. היא פרסמה שורה של מאמרים העוסקים בהלכה, תיאולוגיה ומגדר, להט"ב ויהדות, פמיניזם דתי ועוד. כיום היא עובדת על שני ספרים חדשים – האחד יעסוק באופני הבניית הזהויות הגבריות והנשיות בהלכה המודרנית, והשני, אותו היא כותבת עם ד"ר תניא ציון וולדקס ובאנה שגרי, יעסוק בנייתו משווה בין המאבקים המשפטיים והחברתיים של הפמיניזם היהודי, האורתודוכסי מודרני בישראל, לבין הפמיניזם המוסלמי.

**ידע גברי, שאלה נשית: על תצורות של ידע מילדותי ויחסי אבות ובנות בהקדמה ל"ספר התולדות",
אביטל דוידוביץ'-אשד, אוניברסיטת תל אביב**

ההרצאה תדון באופני עיצוב והפצת הידע המיילדותיבתרבות היהודית באירופה בימי הביניים, תוך התמקדות בניתוח היסטורי וספרותי של חיבור גניקולוגי עברי מסוף המאה השתיים-עשרה בשם "ספר התולדות". ספר התולדות הינו תרגום עברי של החיבור Gynaecia שנכתב במאה השנייה לסה"נ על-ידי הרופא היווני סוראנוס מאפסוס. מתרגמו העלום של הספר לעברית השקיע מאמצים רבים בייהודו של הטקסט על-ידי הסבתו לדיאלוג בין שתי דמויות מקראיות: יעקב ובתו דינה. על-ידי שימוש בלשון משובצת אזכורים מקראיים ותלמודיים, ובאמצעות סלקציה דקדקנית בין פרטים שראויים להיתרגם לעברית ובין כאלה שראוי להשמיטם, יוצר מחבר ספר התולדות יצירה מקורית המשקפת את עולמו התרבותי. ההרצאה תדון בהשלכותיו של מעשה התרגום היוצר של מחבר ספר התולדות בן המאה השתיים עשרה, ובייחוד בהקדמה הספרותית לחיבור הרפואי, כדרך הצצה אל מנגנוני הכוח התרבותיים העומדים בבסיס עיצוב הידע המיילדותי, מיזורו והפצתו.

ד"ר אביטל דוידוביץ'-אשד חוקרת היסטוריה של נשים, מיניות ומגדר בתרבות היהודית בימי הביניים ובראשית העת החדשה. מחקרה מתמקדים בהבניית המיניות באמצעות השיח ההלכתי, הריטואל והפרשנות. מחקר הדוקטורט שלה, שנכתב בחוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת תל אביב (2015) עסק ברעיון הבתולים בתרבות היהודית ובאופן הייחודי בו עוצב בתרבות האשכנזית בימי הביניים. בשנים 2015-2017 הייתה עמיתת פוסט דוקטורט במרכז לחקר המרות דת ויחסים בינדתיים (CSOC) באוניברסיטת בן גוריון בנגב. בשנת 2017-2018 התארחת כחוקרת ומרצה אורחת בתוכנית ללימודי נשים בדתות באוניברסיטת הרווארד (WSRP). היא עמיתת מחקר במכון שלום הרטמן ומרצה בתכנית אופקים באוניברסיטת תל אביב. ספרה 'על הבתולים: גוף מיניות וזהות בתרבות היהודית בימי הביניים' עתיד לראות אור בקרוב בסדרת פרשנות ותרבות בהוצאת אוניברסיטת בר אילן וכרמל.

"כי באו בניים עד משבר וכח אין ללדה" – הרחם כקבר וארנק, כמעיי וכארון.

רות קרא-איוונוב קניאל, אוניברסיטת חיפה

ההרצאה תעסוק בדימויי הרחם בעולם המדרשי והקבלי, ותבחן את גבולות מטאפורת הלידה - כביטוי לתהליכים רוחניים וכדימוי ללידת המחשבה הגברית ולהולדה מאב. אדון בניכוס הלידה החל בתפיסת הרחם המולאם במקרא, דרך דרשות חז"ל ברצף דימויי הרחם במדרש ויקרא רבה, וכלה בקבלת קסטיליה וספר הזוהר במאה היג', וצפת של המאה ה16.

ד"ר רות קרא-איוונוב קניאל, חוקרת קבלה, פסיכואנליזה ומגדר. מרצה בחוג לתולדות ישראל באוניברסיטת חיפה, עמיתת מחקר במכון שלום הרטמן ובמכון ת"א לפסיכואנליזה ספרה "קדשות וקדושות -אימהות המשיח במיתוס היהודי" ראה אור בשנת 2014 וזכה בפרס פינס ובפרס וורבורג (סדרת הילל בן חיים, הקיבוץ המאוחד). ספרה החדש, "חבלי אנוש- הלידה בפסיכואנליזה ובקבלה" ראה אור בהוצאת כרמל בשיתוף עם סדרת "פרשנות ותרבות", 2018.

המאבק לזכות הבחירה בלידה, אומי לייסנר, חוקרת עצמאית

במהלך המאה הקודמת ברוב ארצות העולם השיגו נשים את זכות הבחירה בזכות המאבק העיקש של נשות "הגל הראשון של הפמיניזם" הליברלי באופיו. לעומת זאת "זכות הבחירה" בקשר ללידה עדיין לא הושגה ברוב חברות העולם, לא כל שכן בישראל. אדרבא, אחת התובנות החשובות של "הגל השני של הפמיניזם" היתה מרכזיות השליטה על גופנו במסגרת המאבק "לשחרור האשה". בהרצאה זו אבקש לדון בטיבם של שני מאבקים אלו – זכות הבחירה מחד וזכות הבחירה בקשר ללידה מאידך. ההרצאה תהווה סיכום והסקת מסקנות לאחר כעשרים שנות מחקר ואקטיביזם למען זכויות יולדות בישראל.

ד"ר אומי לייסנר היא אקטיביסטית לידה, בעלת תארים אקדמיים במשפטים ובלימודי מגדר. את הדוקטורט כתבה במסגרת התכנית ללימודי מגדר של אוניברסיטת בר אילן כשנושא התיזה הוא החוק ואשפוז לידה בישראל ("חוקי הלידה ולידה כחוק בישראל"). מאז, המשיכה לחקור, לכתוב וללמד בתחום זכויות נשים, בפרט בהקשר לבריאות ופריון. כיום היא חוקרת עצמאית. לאחרונה התפרסם ספרה 'פְּרִיַת נשים יולדות: כלכלת הלידה בישראל' בהוצאת רסלינג (2018).

מושב 4ג': חוק האב מחדש

יו"ר: מילי רומי, בית ספר עינת גליל
מילי רומי עוסקת בפדגוגיה וחינוך, מכשירה סגלי הוראה, מנחת קבוצות ומפתחת תכנים ביה"ס עינת גליל ומרכז פרס לשלום וחדשנות, על פי ערכי החינוך הדמוקרטי לשלום וחדשנות. יוזמת קבוצת קו אדום לשיוויון מגדרי וכתבה ואיירה את הספר גלגל הרגשות.

אימהות מבשלות, אבות שפים: מבט ביקורתי על האבהות החדשה, אפרת קנול, אוניברסיטת בר-אילן

השיח אודות "האבהות החדשה" מתבסס בשיחים אקדמיים, פופולריים, תקשורתיים, ציבוריים, ואחרים לתיאור השינויים הנרחבים במשפחה ובהורות במאה עשרים ואחת. למרות שמודל האב המפרנס, ה"ישן" – לא נעלם מהתמונה, הרי שכיום מודל האב החדש הוא המודל התרבותי המרכזי. לגברים ההופכים לאבות כיום ברור יותר מבעבר שהם מצופים ואפילו רוצים להחליף חיתול או לקלח תינוק ובכל מקרה ברור להם כי הם מעוניינים בקשר רגשי עם ילדהם. כלומר מודל האב החדש הוא המודל התרבותי החדש. כל זאת למרות שבפועל במרבית המקרים אימהות הן המטפלות העיקריות בילדים. לאור זאת, יש לשאול לא רק אילו זרזים, מעכבים או חסמים ישנם למעורבות אבהית בזירה הביתית, אלא כיצד למרות הפער הפעור בין העמדות לפרקטיקות מצליח מודל האב המעורב לתפוס מעמד הגמוני? בהרצאה זו אטען כי האבהות המטפלת מעוצבת בהתאם לדפוסי גבריות. האבהות מיוצרת כגבריות, תוך שמירה על "טובות ההנאה הפטריארכליות", על ידי ניכוס ההורות ממלאכת נשים למומחיות של גברים. כך שגרות הטיפול בילדים, שנתפסו כנשיות-אימהיות בעבר- וככאלה

כחסרות משמעות, קלות ופחותות ערך- כמו החתלה, הלבשה והאכלה, מיוצרות מחדש כבעלות משמעות, אצילות וקשות, כאשר הגברים מבצעים אותן, ומעצם כך שהם מבצעים אותן. היום יותר מתמיד מיוצרת ההורות כמומחיות וכהסמכה- מעצם כניסתם של גברים לתחום. ההורות נעשת על ידי האבות במרחב הציבורי יותר מאשר במרחב הפרטי, ולא רק בגלל ההכרה והלגיטימציה שהם מבקשים לקבל, אלא כיוון שכך נעשת גבריות. כך מואדרת דמותו של האב המטפל, גם כאשר המחקרים העדכניים עדיין מורים על מעורבות אבהית גבוהה יותר מבעבר אך עדיין נמוכה משמעותית ביחס לאימהות. הגברים מקבלים קרדיט חברתי נרחב על אבהות מטפלת, שכמעט ואינו ניתן לנשים, וכך ממשיכים להנות מה"דיבידנד הגברי".

דר' אפרת קנול היא חוקרת משפחה, הורות וגבריות. מחקר הדוקטורט שלה במסגרת התכנית ללימודי מגדר בבר אילן, עוסק באבהות כפעולה של גבריות.

אבהות מעורבת בין משפחה למדינה: על תפקידה של המדינה בשימור חלוקת העבודה המגדרית במשק הבית,

נדב פרץ-וייסוידובסקי, המכללה האקדמית אשקלון

השיח אודות 'הגבר החדש' ו'האב המעורב' מתפשט בחברה הישראלית ויש שיאמרו שהוא אף תופס מעמד הגמוני. עם זאת, הנתונים על חלוקת העבודה במשק הבית מראים כי השינויים בפרקטיקות המשפחתיות אינם ממהרים לבוא, ואימהות עדיין נושאות במרבית עול מטלות משק הבית, ובפרט במרבית עול האחריות על משק הבית. חוקרים שונים הצביעו על מגוון גורמים העומדים בבסיס פער זה בין שיח לפרקטיקה – הן תרבותיים והן מבניים. בהרצאתי אבקש להתמקד בתפקידה של המדינה בשימור תפקידם של אבות כמטפלים משניים לכל היותר, דרך בחינת מגוון תכניות של שירותים חברתיים שונים המופנים למשפחות. הרצאה זו מבוססת על מספר מחקרים שונים שנגעו בשלושה תחומים עיקריים של המדיניות כלפי משפחות בישראל – תכנית חופשת לידה לאב, מדיניות שעות עבודה ומנוחה, והיחס לאבות בטיפולים הממוקדים במשפחות במחלקות לשירותים חברתיים, ומבוססת על מגוון מתודולוגיות – ראיונות, איסוף חומר ארכיוני, אתנוגרפיה מוסדית ועוד. הממצאים מראים כי ככל שמדובר בזוגות הטרוסקסואליים המתגוררים יחד, המדינה אמנם מצהירה על שאיפתה לאפשר שינוי של חלוקת העבודה המסורתית במשק הבית, אך בפועל התכניות שהיא מציעה בכל שלושת התחומים שנסקרו מתאפיינות בכך שהן בנויות על פי דגם שבו האם נותרת המטפלת העיקרית ואילו האב מקבל לכל היותר תפקיד של מטפל משני, ובמקרים רבים הוא אף אינו נתפס כמי שיש לו מטלות טיפול. בכך לוקחת המדינה חלק בייצור הפער בין השיח על אבהות שוויונית לבין יצירת תנאים שאינם מאפשרים חלוקה שווה של האחריות ההורית. פער זה פוגע הן באבות, המתקשים לממש את הדרישה החברתית מהם, והן באימהות, הפועלות תחת ההנחה המוטעית שעול הטיפול עליהן הוקל ולכן הדרישות מהן במישורים אחרים, ובפרט בשוק העבודה, גדלות.

ד"ר נדב פרץ-וייסוידובסקי הוא מרצה בפקולטה לעבודה סוציאלית במכללה האקדמית אשקלון. חוקר תהליכים של עיצוב מדיניות חברתית, בדגש על ההשפעה של מדיניות חברתית על אבות, תוך

התמקדות בהשפעת תפיסות של אבהות על מדיניות. מחקרו הנוכחי עוסק במפגש של אבות עם מערכת הרווחה.

גורמים המעכבים מעורבות אבהית: הפער בין האב המעורב והגבר החדש,

אור ענבי, אוניברסיטת בר-אילן

בעשורים האחרונים בעולם המערבי, כמו גם בישראל, התרחב שיח המעורבות האבהית, וחלו שינויים ניכרים בעמדות אשר מביעים אבות בנוגע למעורבות בזירה ביתית. אם בעבר הייתה תמיכה רבה במודל האב המפרנס, הרי שכיום רבים מהאבות בישראל מביעים רצון לקחת חלק משמעותי בחיי ילדיהם ולהיות מעורבים בגידולם ובטיפול בהם. עם זאת, מידת המעורבות האבהית בפועל נותרה מועטה יחסית לזו של נשים, והזמן שמקדישות נשים לזירה ביתית כמעט כפול מהזמן שמקדישים גברים. כלומר, קיים פער ניכר בין העמדות אשר מביעים אבות לבין הפרקטיקות בהן הם נוקטים בחיי היום-יום. אבקש להצביע על ארבעה מעגלים המעכבים את הגדלת המעורבות של האבות בביתם: המעגל הראשון- הרמה המוסדית. החקיקה שבמידה רבה לא תומכת ומעודדת הגדלת מעורבות האבות בביתם דוגמת חופשת לידה לאב ומערכת חינוך מסובסדת אשר פועלת חצי יום בלבד. המעגל השני- שוק העבודה בשכר. זירה זו היא עדיין ברובה זירה גברית, אשר מותירה מקום מועט יחסית להורים לשלב בין עבודתם למשפחתם, במיוחד עבור גברים, מהם מצופה להיות מחויבים לעבודתם ולהקדיש לה שעות רבות מדי יום. המעגל השלישי- הנורמות החברתיות, הסטריאוטיפים והציפיות החברתיות. למרות השינוי בעמדות עדיין לא אחת נבחן הגבר ביכולתו לפרנס את משפחתו ובסטאטוס המקצועי שלו, יותר מאשר בתפקוד ההורי שלו. המעגל הרביעי- המעגל הבין אישי. בין בני הזוג עדיין קיימת, במיוחד לאחר הולדת הילד הבכור, החלטה בין בני הזוג כי הגבר יגדיל את שעות עבודתו וזוג תישאר בבית ותקדיש את זמנה לילדיהם, בהתאם למודל המשאבים היחסיים, כמו גם תופעה של שמירת סף אימהית, הקיימת כמקור הכוח הכמעט יחידי של האישה למול בן זוגה.

אור ענבי הוא דוקטורנט במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בר אילן, חוקר כמותי במרכז גוטמן לחקר דעת קהל ומדיניות אשר במכון הישראלי לדמוקרטיה. אור הוא נשוי ואב לשלושה ילדים, המנסה להיות אב מעורב. אור החליט להשתחרר מהצבא לאחר 14 שנים כדי לחקור בעבודות התזה והדוקטורט שלו את שדות הגבריות והאבהות בחברה הישראלית. מחקריו מתמקדים בגברים, במידה ובאופן בו הם משלבים בין הזירות השונות בחייהם, בדגש על משפחה ועבודה, וכן בחסמים הניצבים בפני הגדלת מעורבות האבהית.

עובדות סוציאליות ואבות בשירותי הרווחה- קונפליקט, הצטלבויות מיקומים ויחסי כח: ממצאים

מאתנוגורפיה ארגונית בלשכות לשירותים חברתיים בישראל,

רלי מזרחי, המכללה האקדמית אשקלון;

נדב פרץ- וייסוידובסקי, המכללה האקדמית אשקלון;

עיינת הלפרן האוניברסיטה העברית בירושלים

כיום אין כמעט מחקר הבוחן כיצד המדיניות והפרקטיקה של השירותים החברתיים משלבים אבות בעבודת המחלקות לשירותים חברתיים. מן הספרות שקיימת עולה כי בחלק מהשירותים החברתיים נתפסים אבות כסיכון לנשים ולילדים או כמשאב לתפקוד התא המשפחתי. שתי גישות אלו לא רואות באבות סובייקטים הראויים ליחס ולטיפול מצד הרווחה בפני עצמם אלא כגורם פונקציונאלי כלפי ילדים ואמהות. בכך, נוצר נטל נוסף על אמהות שבנוסף למילוי התפקיד של שני ההורים, מצופה מהן לפקח ולשלוט בהתנהגותם של האבות. ובמקביל נוצרת פגיעה הן ביכולתם של האבות לשמור על קשר עם ילדיהם והן בזכויות האדם שלהם. מחקר בוחן את מקומם של אבות בעבודתן של עו"סיות משפחה במחלקות לשירותים חברתיים בישראל ובודק כיצד התרבות הארגונית של שירותי הרווחה למשפחה, הבאה לידי ביטוי בעבודתן ובהתנהלותן של עובדות המשפחה, מעצבת את היחסים בין עובדות הלשכה לאבות. נתוני מחקר זה נאספו על ידי אתנוגרפיה ארגונית אשר התבצעה על ידי כניסה למספר לשכות רווחה ובחינה של עבודתן היומיומית של עו"סיות משפחה באמצעות ראיונות ותצפיות. מן הממצאים עולים שלושה קונפליקטים מרכזיים בשילוב אבות בעבודתן: קונפליקט אתי, קונפליקט פוליטי וקונפליקט מקצועי מגדרי. בנוסף, עולה מן הממצאים מודל שמציג כיצד דימוי אבות בעיני העובדות נקשר עם סוג ואופי הקשר שנוצר בין העובדות לבין האבות. ממצאי המחקר מדגימים כיצד אינטראקציות אלו נוצרות במקביל לקיומם של מספר קונפליקטים הנמצאים בבסיס העבודה ובעצם בארגון ובמבנה של הלשכות לטיפול במשפחה. המודל המקשר בין דימוי האב לבין סוג הקשר עם העובדת הסוציאלית חושף מורכבות של יחסי כוח בתוך הזירה של שירותי הרווחה למשפחה ומאפשר דיון ברמות השונות של יחסי הכח המושתתים על מגדר, מיקום חברתי ותפקידים חברתיים.

רלי מזרחי, היא בוגרת תואר שני במחלקה לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בן גוריון. עבודת התזה שלה עסקה בחווית החיים עם כאב כרוני בהיבטים חברתיים מעמדיים והיא הונחתה על ידי פרופסור מיכל קרומר נבו וד"ר מיה לביא אג'אי. כיום היא עוזרת מחקר במחקר מטעם מכללת אשקלון ובמיימון הקרן הלאומית למדע ובהובלתו של ד"ר נדב פרץ ויסוידובסקי החוקר את מדיניות שילובם של אבות בעבודתן של עובדות משפחה בלשכות הרווחה. בנוסף, היא שימשה כעוזרת מחקר במגוון מחקרים העוסקים בנושאי בריאות, עוני, מגדר, תעסוקה ומדיניות ומשמשת כעוזרת הוראה במחלקה לעבודה סוציאלית במכללת ספיר. היא משמשת כרכזת דור ראשון לאקדמיה במרכז הישראלי למחקר איכותני של האדם והחברה באוניברסיטת בן גוריון בנגב תוך שיתוף פעולה עם אקדמיה לשוויון בהקמת והובלת סדנת התמקצעות אקדמית לסטודנטים שהם דור ראשון באקדמיה.

ד"ר נדב פרץ-ויסוידובסקי הוא מרצה בפקולטה לעבודה סוציאלית במכללה האקדמית אשקלון. חוקר תהליכים של עיצוב מדיניות חברתית, בדגש על ההשפעה של מדיניות חברתית על אבות, תוך התמקדות בהשפעת תפיסות של אבהות על מדיניות. מחקרו הנוכחי עוסק במפגש של אבות עם מערכת הרווחה.

עיינה הלפרן, היא דוקטורנטית לעבודה סוציאלית, האוניברסיטה העברית בירושלים והמכללה האקדמית אשקלון.